ΠΡΟΛΑΤΗΣ

ΜΗΝΙΑΤΙΚΟ ΚΟΙΝΩΝΙΟΛΟΓΙΚΟ ΠΕΡΙΟΔΙΚΟ

ΠΕΡΙΕΧΟΜΕΝΑ:

ΣΤΟ ΠΕΡΙΘΩΡΙΟ:

Α! ΧΡΟΝΙΑ — 3 — ΟΧΤΩΒΡΗΣ - 1945

ΛΕΥΚΩΣΙΑ

ΠΡΟΛΑΤΗΣ

ΟΧΤΩΒΡΗΣ - 1945	Α΄. ΧΡΟΝΙΑ - ΑΡ. 3.

ΜΕ ΤΟ ΦΑΚΟ ΤΗΣ ΙΣΤΟΡΙΑΣ

ΦΩΣ ΣΤΟ ΣΚΟΤΑΔΙ

Ἡ περίοδος ἀπὸ τὰ 1903 ὥς τὰ 1906, ἥτανε ἕνα χρονικὸ διάστημα διαφοροποίησης καὶ ἐντατικῆς ἀποκρυστάλλωσης πολιτικῶν τάσεων καὶ γραμμῶν, μέσα στὴ Ρωσσικὴ σοσιαλδημοκρατία, Ἤτανε ἐκεῖνο τὸν καιρὸ ποῦ γράφτηκε τὸ βιβλίο τοῦ Τρότσκυ « Περίληψες καὶ Προοπτικές ». Τὸ βιβλίο αὐτὸ γράφτηκε σὲ μικροὺς τόμους, κι᾽ ὁ κάθε τόμος γιὰ διαφορετικὸ σκοπό. Μιὰ φυλάκιση ὅμως τοῦ συγραφέα, τὸ Δεκέμβρη τοῦ 1905, τοῦ ἐπέτρεψε νὰ ἐκθέσει πιὸ συστηματικά, ἀπὸ πρίν, τὶς ἀπόψεις του πάνω στὸ χαραχτήρα τῆς Ρωσσικῆς Ἐπανάστασης, καὶ τί μπορούσανε νὰ περιμένουν σὰν ἀποτέλεσμαν αὐτῆς τῆς ἐπανάστασης.

Αὐτὴ ἡ σκορπισμένη ἐργασία μαζεύτηκε καὶ βγῆκε σὲ βιβλίο, στὴ Ρωσσικὴ γλώσσα, τὸ 1906. Γιὰ νὰ μπορέσουν νὰ γίνουν ἀντιληπτὰ τ᾽ ἀποσπάσματα ἀπὸ αὐτὸ τὸ βιβλίο, ποὺ δίνουμε πιὸ κάτω, καὶ νὰ πάρουν τὴν κατάλληλη τους θέση μέσα στὸ μυαλὸ τοῦ ἀναγνώστη, πρέπει πάλι νὰ τὸν ὑπενθυμίσουμε πὼς τὸ 1904-1905 οὔτε ἕνας ἀπ᾽ τούς Ρώσσους Μαρξιστὲς δὲν ἐπρόβαλε γιὰ νὰ ἐκφράσει ἔστω καὶ τὴν ἰδέα πὼς ἦταν δυνατὸ νὰ οἰκοδομηθεῖ μιὰ σοσιαλιστικὴ κοινωνία σὲ μιὰ μόνη χώρα γενικά, καὶ στὴ Ρωσσία εἰδικά. Αὐτὴ ἡ σκέψη ἐκφράστηκε, γιὰ πρώτη φορά, ὕστερα ἀπὸ 20 ὁλόκληρα χρόνια, δηλαδὴ τό φθινόπωρο τοῦ 1924.

Κατὰ τὴν περίοδο τῆς πρώτης Ρωσσικῆς ἐπανάστασης, (1905), ὅπως καὶ κατὰ τὰ χρόνια ποὺ μεσολαβήσανε ἀπὸ τὴν πρώτη ἐπανάσταση ὥς τὴ δεύτερη, (1906 - 1917), ἡ διαφωνία, (μεταξὺ Τρότ-

σκυ καὶ τῶν.. «πραχτικῶν» ὀπαδῶν τοῦ Κέντρου), ἀφοροῦσε τὴ δυναμικὴ τῆς ἀστικοδημοκρατικῆς ἐπανάστασης, κι᾽ ὄχι τὶς πιθανότητες καὶ δυναμικότητες μιᾶς σοσιαλιστικῆς ἐπανάστασης. Ὅλοι οἱ σημερινοὶ ὑπερασπιστὲς τῆς θεωρίας τοῦ «σοσιαλισμοῦ σὲ μιὰ μόνη χώρα», χωρὶς οὔτε μιὰ κἂν ἐξαίρεση, ἐκείνη τὴν ἐποχὴ περιορίζανε τὶς προσδοκίες τῆς Ρωσσικῆς ἐπανάστασης στὴν ἐγκαθίδρυση μιᾶς ἀστικῆς δημοκρατίας. Ἴσα μὲ τὸν Ἀπρίλη τοῦ 1917 αὐτοὶ οἱ «μαρξιστές» θεωρούσανε ἀδύνατη ὄχι μόνο τὴν οἰκοδόμηση τοῦ σοσοσιαλισμοῦ σὲ μιὰ μόνη χώρα, ἀλλὰ καὶ τὴν κατάληψη τῆς ἐξουσίας ἀπὸ τὸ προλεταριάτο στὴ Ρωσσία, πρὶν αὐτὸ νὰ γίνει στὶς ἄλλες βιομηχανικὲς πιὸ ἀνεπτυγμένες χῶρες.

Ὁ ὅρος «Τροτσκισμός» λοιπὸν ἐκείνη τὴν ἐποχή, ἀπ᾽ τὰ 1905-1917, ἐσήμαινε ἐκείνη τὴν ἐπαναστατικὴ ἀντίληψη, ποὺ σύμφωνα μ᾽ αὐτὴν ἡ ἀστικὴ ἐπανάσταση στὴ Ρωσσία δὲ θὰ ἦταν ἱκανὴ νὰ λύσει τὰ προβλήματά της, χωρὶς νὰ ὁδηγήσει τὸ προλεταριάτο στὴν ἐξουσία. Μόνο τὸ φθινόπωρο τοῦ 1924 ἄρχισε ὁ ὅρος «Τροτσκισμός» νὰ σημαίνει τὴν ἀντίληψη ποὺ σύμφωνα μ᾽ αὐτὴ τὸ Ρωσσικὸ προλεταριάτο, ἀφοῦ καταλάβει τὴν ἐξουσία, δὲ θὰ εἶναι ἱκανὸ νὰ οἰκοδομήσει μιὰ ἐθνικὴ σοσιαλιστικὴ κοινωνία, (σοσιαλισμὸς σὲ μιὰ μόνη χώρα), μονάχα μὲ τὶς δικές του δυνάμεις, καὶ χωρὶς τὴ βοήθεια τοῦ προλεταριάτου τῆς ὑπόλοιπης Εὐρώπης.

Γιὰ εὐκολία τοῦ ἀναγνώστη θὰ παραθέσουμε τὴ διαφωνίαν αὐτὴ σὲ μορφὴ διαλόγου, ποὺ σ᾽ αὐτὸ τὸ γράμα Τ σημαίνει ἕν᾽ ἀντιπρόσωπο τῆς «Τροτσκιστικῆς» ἀντίληψης, καὶ τὸ γράμα Σ σημαίνει ἕν᾽ ἀπὸ κείνους τοὺς.. «πραχτικούς» Ρώσσους, ποὺ σήμερα στέκει ἐπὶ κεφαλῆς τῆς Ρωσσικῆς Γραφειοκρατείας.

1905—1917

Τ. — Ἡ Ρώσσικὴ ἐπανάσταση δὲ μπορεῖ νὰ λύσει τὸ δημοκρατικό της πρόβλημα, καὶ πρὸ πάντὸς τὸ ἀγροτικό, χωρὶς νὰ ὁδηγήσει τὴν ἐργατικὴ τάξη στήν ἐξουσία.

Σ. — Μὰ αὐτὸ δὲ σημαίνει διχτατορία τοῦ προλεταριάτου ;!

Τ. — Ἀναντίρρητα !

Σ. — Μὰ διχτατορία τοῦ προλεταριάτου στὴν ὀπισθοδρομικὴ Ρωσσία, προτοῦ αὐτὸ γίνει στὶς προχωρημένες καπιταλιστικὲς χῶρες ;!

Τ. — Ἀκριβῶς ἔτσι.

Σ. — Μὰ ἀγνοεῖτε τὸ Ρωσσικὸ χωριό, δηλαδὴ τὴν καθυστερημένη Ρωσσική ἀγροτιά, πού εἶναι βουλιαγμένη στὴ λάσπη τῆς δουλοπαροικίας;!

Τ. — Τοὐναντίον εἶναι αὐτὸ τοῦτο τὸ βάθος τοῦ ἀγροτικοῦ προβλήματος, ποὺ ἀνοίγει τὴν ἄμεση προσδοκία γιὰ τὴ διχτατορία τοῦ προλεταριάτου στὴ Ρωσσία.

Σ. — Μὰ σεῖς τότε ἀπορρίπτετε τὴν ἀστικὴ ἐπανάσταση ;!

Τ. — Ὄχι. Προσπαθῶ μόνο νὰ ἀποδείξω, πὼς ἡ δυναμικότητά της ὁδηγεῖ στὴ διχτατορία τοῦ προλεταριάτου. (Ἐπειδὴ ἡ ἀστικὴ δημοκρατία δὲ θὰ μπορέσει νὰ λύσει τὸ ἀγροτικὸ ζήτημα καὶ τὸ δημοκρατικὸ πρόβλημα κατ' ἀνάγκη δὲν θὰ μπορέσει νὰ σταθεῖ καὶ ἡ ἐπανάσταση θἀνεβάσει τὸ προλεταριάτο στὴν ἐξουσία.

Σ. — Μὰ αὐτὸ δὲ σημαίνει, πὼς ἡ Ρωσσία εἶναι ὥριμη γιὰ τὸ χτίσιμο τοῦ σοσιαλισμοῦ.

Τ. — Ὄχι, δὲ σημαίνει αὐτό. Ἡ ἱστορικὴ ἐξέλιξη, δὲν ἔχει τέτοιο σχεδιασμένο καὶ ἁρμονικὸ χαραχτήρα. Ἡ κατάληψη τῆς ἐξουσίας ἀπ' τὸ προλεταριάτο στὴν ὀπισθοδρομικὴ Ρωσσίαν, ἀπορρέει ἀπὸ τὴ συσχέτιση τῶν δυνάμεων μέσα στὴν ἀστικὴ ἐπανάσταση. Ποιὲς ἄλλες οἰκονομικὲς προσδοκίες θ' ἀνοιχτοῦν ἀπ' τὴ διχτατορία τοῦ προλεταριάτου ἐξαρτᾶται ἀπ' τὶς ἐσωτερικὲς καὶ παγκόσμιες συνθῆκες, ποὺ πάνω σ' αὐτὲς θὰ ἐγκαθιδρυθεῖ ἡ διχτατορία τοῦ προλεταριάτου. Ἀπ' τὶς ἀντικειμενικὲς αὐτὲς συνθῆκες βγαίνει τὸ συμπέρασμα, χωρὶς κἂν νὰ εἰπωθεῖ, πὼς ἡ Ρωσσία δὲ μπορεῖ νὰ φτάσει στὸ σοσιαλισμὸ ἀνεξάρτητα. Ἀλλά, μιὰ καὶ θὰ ἔχει ἀνοίξει τὴν ἐποχὴ τῆς σοσιαλιστικῆς μεταμόρφωσης, δύναται ἡ Ρωσσία νὰ δώσει μιὰν ὤθηση στὴ σοσιαλιστικὴ ἀνάπτυξη τῆς Εὐρώπης, κ' ἔτσι νὰ φτάσει στὸ σοσιαλισμὸ ἀκολουθώντας τὶς προχωρημένες χῶρες της.

1917—1924

Σ. — Πρέπει νὰ τὸ ἀναγνωρίσουμε πὼς ὁ Τρότσκυ, ἀκόμα καὶ πρὶν ἀπ' τὴν ἐπανάσταση τοῦ 1905, ἐδημιούργησε καὶ διεκήρυξε τὴν πρωτότυπη, καὶ τώρα ἐξαιρετικὰ διάσημη, θεωρία τῆς διαρκοῦς ἐπανάστασης, δηλώνοντας πὼς ἡ ἀστικὴ ἐπανάσταση τοῦ 1905 θὰ μεταπηδοῦσε κατ' εὐθεῖα σὲ μιὰ σοσιαλιστικὴ ἐπανάσταση, καὶ θ' ἀποτελοῦσε τὴν πρώτη ἐπανάσταση μιᾶς σειρᾶς ἐθνικῶν ἐπαναστάσεων. (Αὐτὴ ἡ περικοπὴ εἶναι παρμένη ἀπ' τὶς σημειώσεις στὰ «Ἅπαντα τοῦ Λένιν», ποὺ βγήκανε ὅταν ὁ συγγραφέας τους ζοῦσε). Κι αὐτὴ ἦταν ἡ γενική, κ' ἐπίσημη σημασία τοῦ ὅρου Τροτσκισμός, κατὰ τὴν περίοδο τοῦ 1917—1924

1924—1932

Σ. — Ὥστε λοιπὸν σεῖς ἀρνεῖσθε, πὼς ἡ ἐπανάστασή μας δύναται νὰ φτάσει στὸ σοσιαλισμό;!

Τ. — Πιστεύω, ὅπως καὶ πρίν, ὅτι ἡ ἐπανάστασή μας δύναται καὶ ὀφείλει νὰ ὁδηγήσει στὸ σοσιαλισμό, μόνον ἀφοῦ πρῶτα ἀποχτήσει διεθνῆ χαραχτήρα.

Σ. — Ὥστε σεῖς, δὲν πιστεύετε, στὶς ἐσωτερικὲς δυνάμεις τῆς Ρωσσικῆς ἐπανάστασης ;!

Τ. — Εἶναι παράξενο τὸ πῶς αὐτὸ δὲ μὲ μπόδισε ἀπὸ τοῦ νὰ διδάσκω τὴ διχτατορία τοῦ προλεταριάτου, ὅταν σεῖς τὴν ἀπορρίπτετε σὰν οὐτοπιστική!

Σ. — Ἀλλά, ἐν τούτοις ἀπαρνεῖσθε τὴ σοσιαλιστικὴ ἐπανάσταση στὴ Ρωσσία; !

Τ. — Μέχρι τὸν Ἀπρίλη τοῦ 1917, μὲ κατηγορούσατε ὅτι ἀπέρριπτα τὴν ἀστικὴ ἐπανάσταση. Τὸ μυστικὸ κ' ἡ αἰτία τῶν θεωρητικῶν σας ἀντιφάσεων ἔγκειται στ' ὅ,τι σᾶς ἔχει ξεπεράσει ἡ ἱστορικὴ ἐξέλιξη, καὶ τώρα προσπαθεῖτε νὰ τὴ φτάσετε καὶ νὰ τὴ ξεπεράσετε σεῖς. Γιὰ νὰ τὰ κάνουμε ἀκόμα πιὸ λιανά, αὐτὸ εἶναι ἐπίσης τὸ μυστικὸ τῶν λαθῶν σας καὶ στὸ βιομηχανικὸ πεδίο.

Ὁ ἀναγνώστης πρέπει πάντα νἄχει μπροστά του αὐτὰ τὰ τρία ἱστορικὰ στάδια, τὴν ἀνάπτυξη τῶν ἐπαναστατικῶν ἀντιλήψεων στὴ Ρωσσία, ἂν θέλει νὰ κρίνει σωστὰ τὶς πραγματικὲς διαφωνίες στὴν τωρινὴ πάλη, μεταξὺ τῶν φράξιων καὶ ὁμάδων τοῦ Ρωσσικοῦ, σήμερα δὲ καὶ τοῦ παγκόσμιου κομμουνισμοῦ.

—ΤΙ ΛΕΝΕ ΓΙΑ ΤΟΝ ΤΡΟΤΣΚΥ:

Μέσα στὰ «Ἅπαντα τοῦ Λένιν», τὴν πρώτη μεγάλη ἐκδοτικὴ δουλειὰ ποὺ ἀνέλαβε ἡ Σοβιετικὴ κυβέρνηση, μετὰ τὴν Ὀχτωβριανὴ ἐπανάσταση, συμπεριελήφθη ἕνα σύντομο βιογραφικὸ σκίτσο ὅλων τῶν σπουδαίων ἐπαναστατῶν ποὺ ἀνέφερε ὁ Λένιν. Αὐτὰ τὰ σκίτσα προετοιμαστήκανε ἀπὸ τοὺς ἐπίσημους ἱστορικοὺς τοῦ Μπολσεβικικοῦ κόμματος, μὲ τὴ φροντίδα τοῦ Καμένεφ, ἑνὸς ἀπ' τὰ ἡγετικὰ μέλη τῆς κεντρικῆς ἐπιτροπῆς τοῦ κόμματος. Ἡ παράγραφος ποὺ ἀναφέρεται στὸν Τρότσκυ λέγει :

«Ὁ Λ. Ντ. Τρότσκυ γεννήθηκε στὰ 1881. Ὀργάνωσε ἐργατικὲς ὁμάδες στὸ Νικολάγιεφ, ἐξωρίστηκε στὴ Σιβηρία τὸ 1898, σύντομα δραπέτευσε καὶ πῆγε στὸ ἐξωτερικόν, ὅπου συνεργάστηκε στὴν Ἴσκρα, (τὴν ἐφημερίδα ποὺ ἔβγαζε ὁ Λένιν καὶ ἄλλοι στὸ Λονδῖνο). Παρέστη στὸ δεύτερο συνέδριο τοῦ κόμματος, σὰν ἀντιπρόσωπος τῆς «Ἕνωσης τῆς Σιβηρίας». Πρὶν ἀπὸ τὴν ἐπανάσταση τοῦ 1905 ἐδημιούργησε κ' ἐπρόβαλε τὴ δική του μοναδική, καὶ τώρα ἐξαιρετικὰ διάσημη, θεωρία περὶ τῆς «διαρκοῦς ἐπανάστασης», δηλώνοντας ὅτι ἡ ἀστικὴ ἐπανάσταση τοῦ 1905 θὰ μεταπηδοῦσε ἀπ' εὐθείας σὲ μιὰ σοσιαλιστικὴ ἐπανάσταση, ποὺ θὰ στεκόταν ἡ πρώτη μιᾶς σειρᾶς ἐθνικῶν ἐπαναστάσεων. Ὑπεράσπισε αὐτὴ τὴ θεωρία στὴν ἐφημερίδα "Νατσιάλο" τὸ κεντρικὸν ὄργανο τῆς φράξιας τῶν μπολσεβίκων, ποὺ ἔβγαινε στὴν Πετρούπολη, ἀπ' τὸ Νιόβρη ὡς τὸ Δεκέμβρη τοῦ 1905.

Μετὰ τὴ σύλληψη Κρυστάλεφ-Νόσαρ, ὁ Τρότσκυ ἐξελέγη πρόεδρος τοῦ πρώτου σοβιὲτ τῶν ἐργατικῶν ἀντιπροσώπων τῆς Πετρούπολης. Συλληφθεὶς μαζὺ μὲ τὴν ἐχτελεστική του ἐπιτροπὴ στὶς

3 τοῦ Δεκέμβρη, τοῦ 1905, καὶ ἐξορισθεὶς διὰ βίου στὸν καταυλισμὸ καταδίκων τοῦ Όμπτερσκ ἐδραπέτευσε, ἐνῶ τὸν ὁδηγούσανε, καὶ πῆγε στὸ ἐξωτερικό. Ὁ Τρότσκυ διάλεξε τὴ Βιέννη γιὰ νὰ μένει, καὶ ἐξέδιδε ἐκεῖ μιὰ λαϊκὴ ἐργατικὴ ἐφημερίδα, τὴν «Πράβδα» ποὺ διανεμόταν στὴ Ρωσσία.

Ἀπ' τὴν ἀρχὴ τοῦ ἰμπεριαλιστικοῦ πολέμου ὁ Τρότσκυ πῆρε μιὰ καθαρὰ διεθνιστικὴ θέση, λαμβάνοντας μέρος στὴν ἔκδοση τῆς ἐφημερίδας «Νάσιε Σλόβο», στὸ Παρίσι, καὶ κρατοῦσε τὶς θέσεις τοῦ συνεδρίου τοῦ Ζίμμερβαλτ

Εξορισθεὶς ἀπ' τὴ Γαλλία, πῆγε στὶς Ἡνωμένες Πολιτεῖες. Ἐπιστρέφοντας ἀπ' ἐκεῖ. μετὰ τὴ Φεβρουαριανὴ ἐπανάσταση, συνελήφθη ἀπ' τοὺς Ἐγγλέζους, κι' ἀπελευθερώθηκε μόνο κατὰ παράκληση τῆς προσωρινῆς Ρωσσικῆς κυβέρνησης, ποὺ πάλι ἔδρασε ἔτσι κάτω ἀπ' τὴν πίεση τοῦ Σοβιὲτ τῆς Πετρούπολης.

Στὴν Πετρούπολη ὁ Τρότσκυ μπῆκε στὴν ὀργάνωση τῶν Μεζραγιόντσι, ποὺ μαζὺ μ' αὐτοὺς μπῆκε στὸ μπολσεβίκικο κόμμα κατὰ τὸ ἕχτο κογκρέσσο, τὸν Ἰούλη τοῦ 1917, στὴν Πετρούπολη. Μετὰ τὰ γεγονότα τοῦ Ἰούλη τοῦ 1917, συνελήφθη ἀπὸ τὴν κυβέρνηση Κερένσκυ, καὶ κατηγορήθηκε «ἐπὶ ἡγεσίᾳ ἐξεγέρσεως», ἀλλὰ πολὺ σύντομα ἀφέθη ἐλεύθερος, κάτω ἀπ' τὴν πίεση κ' ἐπιμονὴ τοῦ προλεταριάτου τῆς Πετρούπολης.

Ὅταν τὸ Σοβιὲτ τῆς Πετρούπολης στράφηκε πρὸς τοὺς μπολσεβίκους ὁ Τρότσκυ ἐξελέγη πρόεδρός του, καὶ ὑπὸ τὴν ἰδιότητά του αὐτὴν ὀργάνωσε καὶ ἡγήθη τῆς ἐξέγερσης τοῦ Ὀχτώβρη Ἦταν μόνιμο μέλος τῆς κεντρικῆς ἐπιτροπῆς τοῦ κομμουνιστικοῦ κόμματος ἀπ' τὸ 1917, καὶ μέλος τοῦ Σοβιὲτ τῶν κομισσαρίων τοῦ λαοῦ, καθὼς καὶ κομισσάριος τοῦ λαοῦ γιὰ τὶς ἐξωτερικὲς ὑποθέσεις, μέχρι τῆς ὑπογραφῆς τῆς συνθήκης τοῦ Μπρὲστ-Λιτόφσκ, κ' ὕστερα κομισσάριος τοῦ λαοῦ γιὰ τὸν πόλεμο».

Μέσα σ' αὐτὸ τὸ σύντομο σκίτσο τὰ τρία κυριώτερα σημεῖα τῆς ζωῆς τοῦ Τρότσκυ, χαραχτηρίζουνται ἀπὸ τὴν παγκομμουνιστικὴ ἀναγνώριση τοῦ ὅτι ἔγινε πρόεδρός τοῦ Σοβιὲτ τῆς Πετρούπολης, δηλαδὴ ὁ ἡγέτης τῆς πρώτης Ρωσσικῆς ἐπανάστασης· ὅτι ὀργάνωσε καὶ ἡγήθη τῆς ἐξέγερσης τοῦ 1917, πρᾶγμα ποὺ σημαίνει ὅτι, κάτω ἀπὸ τὴν πολιτικὴν ἡγεσία τοῦ Λένιν, (ἀφοῦ ὁ Λένιν ὁ ἴδιος ἤτανε κρυμμένος), ὁ Τρότσκυ ἦταν ἐπὶ κεφαλῆς τῶν δυνάμεων τῆς μπολσεβίκικης ἐπανάστασης· κ' ὅτι ἔγινε κομμισάριος τοῦ λαοῦ γιὰ τὸν πόλεμο, στὴ Σοβιετικὴ κυβέρνηση. Αὐτὸ σημαίνει ὅτι ὀργάνωσε τὴν ἄμυνα τῆς δημοκρατίας τῶν ἐργατῶν, δημιούργησε τὸν Κόκκινο στρατό, καὶ διεξήγαγε ἕνα πόλεμο ἐνάντια στὶς δυνάμεις τῆς ἀντεπανάστασης, ποὺ τὶς ὑποστηρίζανε μὲ πολεμοφόδια καὶ τρόφιμα, ὅλες οἱ μεγάλες δυνάμεις τοῦ κόσμου, ἕνα πόλεμο ποὺ διεξαγόταν σὲ δεκατέσσερα διαφορετικὰ μέτωπα, μήκους 7.000 μιλίων, ἕνα πόλεμο ποὺ ἐξασφάλισε τὴ νίκη τῆς ἐργατικῆς ἐπανάστασης κάτω ἀπ' τὴν ἡγεσία τοῦ Τρότσκυ.

Ἀλλὰ ἡ δύναμη τοῦ Τρότσκυ σὰν ἀνωτάτου ἀρχηγοῦ, διαρ-

κοῦντος τοῦ ἐμφυλίου πολέμου, ἀποδεικνύεται καὶ ἀπὸ τὸ γεγονὸς ὅτι ὁ Λένιν, ἀρχηγὸς τοῦ Μπολσεβικικοῦ κόμματος καὶ τῆς Σοβιετικῆς κυβέρνησης, τοῦ ἔδινε λευκὸ χαρτὶ ὑπογραμμένο. ἐπικυρώνονταν ἔτσι ὁποιαδήποτε διαταγὴ ἐθεωροῦσε καλὸ νὰ γράφει ὁ Τρότσκυ.

Τὸ τί γράψανε γι' αὐτὰ τὰ τρία σημεῖα τῆς ζωῆς τοῦ Τρότσκυ ἐκεῖνοι ποὺ ἦταν σὲ θέση νὰ ξεύρουν, εἶναι πιὸ χρήσιμο ἀπὸ ὅ,τι θὰ μπορούσαμε μεῖς νὰ ποῦμε. Ὁ Λουνατσάρσκυ, ἕνας ἄλλος διάσημος μπολσεβίκος, ποὺ ἔγινε κομισσάριος τῆς παιδείας στὴν πρώτη Σοβιετικὴ κυβέρνηση, ἔγραψε στὸ βιβλίο του «Ἐπαναστατικὲς Σιλουέττες» τὰ ἀκόλουθα γιὰ τὴ δουλειὰ τοῦ Τρότσκυ στὴν ἐπανάσταση τοῦ 1905:

«Ἡ δημοτικότητα τοῦ Τρότσκυ μέσα στὸ προλεταριᾶτο τῆς Πετρούπολης ἤτανε πολὺ μεγάλη, καὶ μεγάλωσε ἀκόμα πιὸ πολὺ ὕστερα ἀπ' τὴν ἐξαιρετικὰ τολμηρὴ καὶ ἡρωϊκὴ στάση του μέσα στὸ δικαστήριο. Ὀφείλω νὰ πῶ ὅτι ὁ Τρότσκυ ἀπὸ ὅλους τοὺς ἡγέτες τοῦ 1905—1906 ἀναμφίβολα ἀπεδείχθη, παρ' ὅλη τὴ νεανική του ἡλικία, ὁ πιὸ καλὰ προπαρασκευασμένος. Ἤτανε ὁ μόνος ποὺ εἶχε καταλάβει, καλύτερα ἀπὸ κάθε ἄλλο, τί ἐσήμαινε—στὴν πραγματικότητα—ἕνας ἐπαναστατικὸς ἀγώνας γιὰ τὴν κατάληψη τῆς ἐξουσίας. Κ' ἤτανε ἐπίσης ὁ μόνος ποὺ βγῆκε ἀπὸ τὴν ἐπανάσταση, μὲ τὴ μεγαλύτερη δημοτικότητα».

Αὐτὴ ἡ περικοπὴ ἀποδεικνύει πόσο φανταστικὸς εἶναι ὁ μῦθος ὅτι ὁ Τρότσκυ πήδησε, ἀπὸ ἄσημος ράφτης, στὴν ἡγεσία τῆς Ρωσσικῆς ἐπανάστασης.

Ὅσον ἀφορᾶ, λοιπόν, τὸ δεύτερο κύριο σημεῖο τῆς ζωῆς του, τὴν ὀργάνωση καὶ ἡγεσία τῆς Ὀχτωβριανῆς ἐξέγερσης τοῦ 1917, εἶναι περιττὸ νὰ τὸ σχολιάσει πιὸ πλατιὰ κανείς, γιατὶ τὰ γεγονότα εἶναι γνωστὰ σ' ὁλόκληρο τὸν κόσμο. Ὁ ἀναγνώστης ἐντούτοις θὰ ἐνδιαφερόταν νὰ διαβάσει τὸ πιὸ κάτω ἐγκώμιο, γραμμένο ἀπὸ...Κάποιον ποὺ ὕστερα ἔγινε ὁ πικρόχολος πολιτικὸς ἀντίπαλός του. Γράφοντας σχετικὰ μὲ «τὸ ρόλο τῶν πιὸ διάσημων ἡγετῶν τοῦ κόμματος» στὴν «Πράβδαν» ἀριθ. 241—ὁ Στάλιν—ἐπεκύρωσε τὴν ἐπίσημη ἱστορία γιὰ τὸ ρόλο τοῦ Τρότσκυ, κατὰ τὴν Ὀχτωβριανὴ ἐπανάσταση, μὲ τὰ ἀκόλουθα λόγια: «Ὅλη ἡ δουλειὰ τῆς πραχτικῆς ὀργάνωσης τῆς ἐξέγερσης, διεξήχθη ὑπὸ τὴν ἄμεση ἡγεσία τοῦ προέδρου τοῦ σοβιὲτ τῆς Πετρούπολης, συντρόφου Τρότσκυ. Εἶναι δίκαιο νὰ κηρυχθεῖ, μὲ βεβαιότητα, ὅτι τὸ κόμμα χρεωστεῖ τὴ γρήγορη μεταπήδηση τῆς φρουρᾶς μὲ τὸ μέρος τῶν σοβιέτ, ὅπως καὶ τὴν τολμηρὴ ἐχτέλεση τοῦ ἔργου τῆς ἐπαναστατικῆς στρατιωτικῆς ἐπιτροπῆς, στὸ σύντροφο Τρότσκυ».

Τὸ τρίτο μεγάλο κατόρθωμα τῆς ζωῆς τοῦ Τρότσκυ, ἡ δημιουργία καὶ ἡ ἡγεσία τοῦ Κόκκινου στρατοῦ κατὰ τὸν ἐμφύλιο πόλεμο, εἶναι ἐπίσης γνωστό, τόσο γνωστό, ποὺ νὰ μὴ χρειάζεται σχόλιο. Ὑπάρχει ὅμως μιὰ παράγραφος στὰ ἀπομνημονεύματα τοῦ Μάξιμ Γκόρκυ, ποὺ σ' αὐτὴν ἀναφέρεται τὸ ἐγκώμιο τοῦ ἴδιου τοῦ Λένιν γιὰ τὰ κατορθώματα τοῦ Τρότσκυ, στὴ στρατιωτικὴ σφαῖρα.

Σὲ μιὰ συνομιλία τοῦ Γκόρκυ μὲ τὸ Λένιν ἀνεφέρθη τὸ ζήτημα τῶν φημῶν γιὰ τὴ διχόνοια, μεταξὺ τοῦ Λένιν καὶ τοῦ Τρότσκυ, κι' ὁ Λένιν ἀνεφώνησε: «Λέγουν πολλὰ ψέματα φαίνεται, τρομερὰ ψέματα γιὰ μένα καὶ τὸν Τρότσκυ!». Κ' ὕστερα, χτυπώντας τὸ γρόνθο του στὸ τραπέζι, εἶπε. «Δείξτε μου ἄλλον ἄνθρωπο ποὺ θὰ μποροῦσε νὰ ὀργανώσει ἕνα πρότυπο στρατό, σχεδὸν μέσα σ' ἕνα μόνο χρόνο».

Ὁ Α. Β. Λουνατσάρσκυ, (κομισσάριος τοῦ λαοῦ γιὰ τὴν παιδεία), στὴ μελέτη του γιὰ τὸν Τρότσκυ, ποὺ συμπεριλαμβάνεται ἐπίσης στὸ βιβλίο του «Ἐπαναστατικὲς Σιλουέττες» ποὺ βγῆκε στὴ Μόσχα τὸ 1923), λέγει, μεταξὺ ἄλλων, καὶ τὰ ἑξῆς γιὰ τὸν Τρότσκυ. «Ὅταν ἔρχεται μιὰ πραγματικὰ μεγάλη ἐπανάσταση, ἕνας μεγάλος λαὸς πάντοτε βρίσκει, γιὰ κάθε δουλειά, κ' ἕνα κατάλληλο ἀντιπρόσωπο, καὶ ἕνα ἀπὸ τὰ σημεῖα τοῦ μεγαλείου τῆς ἐπανάστασής μας εἶναι πὼς τὸ κομμουνιστικὸ κόμμα ἀνάδειξε ἀπὸ τὶς γραμμές του, ἢ υἱοθέτησε ἀπ' ἄλλου κι' ἀφομοίωσε μαζύ του, τόσους πολλοὺς ἱκανοὺς ἄντρες, κατάλληλους γιὰ τούτη καὶ γιὰ κείνη τὴν κυβερνητικὴ δουλειά. Οἱ πιὸ κατάλληλοι καὶ ἱκανοὶ γιὰ τὴ δουλεια τους ἤτανε οἱ δυὸ δυνατώτεροι τῶν δυνατῶν - ὁ Λένιν καὶ ὁ Τρότσκυ».

(Αὐτὰ τὰ λίγα γράφτηκαν γιὰ τοὺς ἀνθρώπους ἐκείνους, ποὺ τὸ μυαλό τους δὲν ἱκανοποιεῖται μὲ τὶς διάφορες ἀνυπόστατες συκοφαντίες, κι' ἀναπόδειχτες κατηγορίες καὶ φῆμες. Γιὰ ἀνθρώπους ποὺ ζητοῦν ἀποδείξεις βάσιμες καὶ σαφεῖς πρὶν πιστέψουν σὲ κάτι, ποὺ τοὺς σερβίρεται ἐπιπόλαια κι' ἀνεύθυνα. Γιὰ ἀνθρώπους ποὺ ξέρουν πὼς κι' ὁ ἴδιος ὁ Λένιν κατηγορεῖτο καὶ κατασυκοφαντεῖτο ἀπὸ τὴν ἀντίδραση, σὰν ὄργανο τοῦ Κάϊζερ. Γιὰ τοὺς ἀνθρώπους, μὲ λίγα λόγια, ποὺ ἔχουν στοχαστικὰ μυαλά, καὶ κριτικὲς ἱκανότητες. Εὐτυχῶς, γιὰ τὴν ἀλήθεια, ὁ ἀριθμὸς αὐτῶν τῶν ἀνθρώπων. ἀργὰ μὰ σταθερά, μεγαλώνει. Καὶ μέσῳ αὐτῶν τῶν ἀνθρώπων ἡ ἀλήθεια, σιγὰ σιγά, ἁπλώνεται σὲ μεγαλύτερους κύκλους, στὶς πλατειὲς μάζες).

(Τρότσκυ : «Ρωσσικὴ Ἐπανάσταση» - κομάτια).

ΡΑΛΦ ΜΙΛΛΝΕΡ

ΘΕΡΑΠΕΙΑ ΤΟΥ ΕΓΚΛΗΜΑΤΟΣ

[Συνέχεια ἀπὸ τὸ 1ο. τεῦχος]

Ὅταν γίνει ἀνάγκη τὸ Σοβιετικὸ σύστημα μπορεῖ νὰ χρησιμοποιήσει ὅλη τὴν αὐστηρότητα ποὺ χρειάζεται καί, ὅπου ἡ ἀσφάλεια τοῦ κράτου ἐχτίθεται σὲ κίνδυνο, μπορεῖ νὰ ἐπιβληθεῖ κ' ἡ κεφαλικὴ ποινή.

Αὐτὰ γιὰ τοὺς ἐγκληματίες. Ἀλλὰ ὑπάρχει μιὰ πιὸ πλατειὰ ἄποψη τοῦ προβλήματος. Ἡ Σοβιετικὴ στάση δὲν μπορεῖ νὰ γείνει νοητή, ἐχτὸς ἂν κανεὶς ἀντιληφθεῖ τὴ θεμελιώδικην ἰδέα τῆς ἐξευγενιστικῆς καὶ μορφωτικῆς ἐπίδρασης τῆς ἐργασίας—ὄχι τῆς ἐργασίας ποὺ ἀποτελεῖται ἁπλῶς ἀπὸ κουραστικὴ προσπάθεια, τέτοια ὅπως εἶ-

ναι τὸ ράψιμο τῶν ταχυδρομικῶν σάκκων, ἀλλὰ ἐργασίας ποὺ εἶναι χρήσιμη στὴν κοινωνία, σὰ σύνολο, (συμπεριλαμβανομένου καὶ τοῦ ἴδιου τοῦ ἐργάτη), ἐργασία ποὺ ἐχτελεῖται ἀπὸ κοινοῦ μὲ ἄλλους, καὶ ποὺ ἀπαιτεῖ τὴν ἄσκηση ὅλη: τῆς προσοχῆς καὶ τῆς ἐπιδεξιότητας τοῦ ἐργάτη. Τὰ σοβιὲτ ἔχουνε ἀποδείξει μὲ τὶς ἐπιτυχίες τους πὼς ἡ ἰδέα αὐτὴ εἶνε σωστή.

Οἱ κοινωνικὲς συνθῆκες ποὺ προκαλοῦν τὸ ἔγκλημα εἶναι ἡ στέρηση, ποὺ προκαλεῖ σὲ μεγάλο βαθμὸ τὴ κλοπήν, ἡ ἀνισότητα τῶν γυναικῶν, ποὺ προκαλεῖ τὴν πορνεία ἡ ἀκαθαρσία, ἡ ἀθλιότητα ποὺ τόσοι ἄνθρωποι ἀναγκάζονται νὰ ζήσουν, καὶ ποὺ προκαλεῖ τὸ φόνο καὶ πολλὰ ἄλλα ἐγκλήματα. Γιαφτὸ λοιπὸ τὰ σοβιὲτ ἀποβλέπουν στὴν παρεμπόδιση τοῦ ἐγκλήματος μὲ τὴν ἀλλαγὴ τῶν κοινωνικῶν συνθηκῶν, καὶ μὲ τὴ μόρφωση τῶν νέων γενιῶν, ποὺ ἔτσι ἀπομακρύνουν τὰ αἴτια.

Κάθε δημοκρατικὴ ἕνωση ἔχει τὸ δικό της ποινικὸ κώδικα, ποὺ περιγράφει τὶς διάφορες πράξεις ποὺ εἶναι κοινωνικὰ ἐπικίνδυνες καὶ γιαφτὸ ἐγκληματικές, καὶ προνοεῖ σὲ κάθε περίπτωση τὴν ποινικὴ καὶ σωφρονιστικὴ μεταχείριση, (μέτρο κοινωνικῆς ἄμυνας), ποὺ πρέπει νὰ ἐφαρμοστεῖ. Οἱ κώδικες τῶν διαφόρων δημοκρατιῶν εἶναι βασικὰ ὅμοιοι.

Στὶς πλεῖστες χῶρες, ἔξω ἀπ' τὰ Ἀγγλο—Σαξωνικὰ κράτη, ὁ ποινικὸς νόμος, (καὶ τὸ ἀστικὸν δίκαιον ἐπίσης), εἶναι κωδικοποιημένα. Στὴν Ἀγγλία, κατ' ἀντιπαραβολή, ὁ ποινικὸς νόμος βασίζεται ἀπάνω στὸ «Κοινὸν Δίκαιον»—θεωρητικὰ ἀρχαῖα ἔθιμα τῶν Ἄγγλων, μὲ τροποποιήσεις καὶ προσθῆκες ποὺ εἰσαχθήκανε μὲ πράξεις τῆς Βουλῆς, καὶ μὲ ἀποφάσεις γιὰ διάφορες ὑποθέσεις.

Στὸ σύνολο τὰ ἐγκλήματα ποὺ πραγματεύεται ὁ Σοβιετικὸς ποινικὸς κώδικας, ἔχουνε μιὰ διακριτικὴ ὁμοιότητα μὲ ἐκεῖνα ποὺ συμβαίνουν στὸ νομικὸ σύστημα τῶν ἄλλων πολιτισμένων χωρῶν. Οἱ διαφορὲς ποὺ ὑπάρχουν βρίσκονται μᾶλλον στὴ «μεταχείριση» τοῦ ἐγκλήματος ποὺ προνοεῖ ὁ νόμος, καὶ στὴ σοβαρότητα ποὺ δίνει στὰ διάφορα ἐγκλήματα.

Τὰ σοβαρὰ ἐγκλήματα ἐνάντια στὸ κράτος, τέτοια ὅπως ἡ προδοσία, ἡ κατασκοπεία κ.τ.λ, εἶναι τὰ πιὸ ἀποτρόπαια ἐγκλήματα ὅπως καὶ στὶς ἄλλες χῶρες. Ἔπειτα ὑπάρχουν ἐγκλήματα κάπως μικροτέρου βαθμοῦ σοβαρότητος — καταστροφὴ δημοσίας περιουσίας, ἐπέμβαση στὴ διοίκηση, παραπτώματα κυβερνητικῶν ὑπαλλήλων, διατάραξη τῆς ἡσυχίας κ.τ.λ. Ἔπειτα ἔρχονται τὰ ἐγκλήματα τὰ ἐγκλήματα σὰν τὸ φόνο, τὸ βιασμό, τὸν τραυματισμό, τὴ ληστεία, τὴν κλοπή, τὴν πλαστογραφία; τὸ λίβελλο καὶ τὰ ἐγκλήματα στρατιωτικῆς φύσης.

Ὑπάρχουν ὅμως ὁρισμένα «οἰκονομικὰ» ἐγκλήματα, ποὺ εἶναι τὸ ἀποτέλεσμα τῆς σοσιαλιστικῆς βάσης τῆς σοβιετικῆς κοινωνίας.

(Συνέχεια στὴ σελίδα 71)

Δ. ΡΙΑΖΑΝΩΒ:

ΓΑΜΟΣ ΚΑΙ ΟΙΚΟΓΕΝΕΙΑ

[Συνέχεια]

V

'Ακούοντας τὰ λόγια ἢ διαβάζοντας τὰ βιβλία τῶν δῆθεν κομμουνιστῶν μας, ὁμολογῶ πὼς ἀκούω νὰ ἐπαναλαμβάνουν τὰ ἴδια ἐκεῖνα πράγματα, ποὺ πρὶν ἀπὸ σαράντα χρόνια μᾶς προκαλοῦσαν ἀναγοῦλες. Στοὺς παλιοὺς μας κύκλους ὑπῆρχαν ἀπὸ τότες θεωρητικοὶ τοῦ «γάμου συντόμου διαρκείας», ποὺ μιλοῦσαν μὲ περιφρόνηση «κατὰ τῆς σταμπαρισμένης τιμῆς τῶν συζύγων», καὶ ποὺ ὡστόσο βρίσκονταν στὸ ἴδιο κατώτερο ἐπίπεδο τῶν ἀσελγῶν ἐκείνων ματαιόδοξων τῶν ἀριστοκρατικῶν καὶ ἀστικῶν κύκλων, ἢ τῶν ἀποβρασμάτων ἐκείνων τῆς ἐργατικῆς τάξης ποὺ οἱ ἐργάτες μας ὀνομάζουνε, μὲ τὸ δίκιο τους, «φαμπρικαρισμένα βώδια». Ἡ ἀλήθεια ὅμως εἶναι πὼς ἐκείνη τὴν ἐποχὴ οἱ «ριζοσπαστικὲς» θεωρίες δὲν παρουσιάζονταν ὑπὸ τὸ μανδύα τοῦ μαρξισμοῦ καὶ τοῦ κομμουνισμοῦ.

Μὰ—θὰ μοῦ πεῖτε ἴσως—ὁ Μὰρξ κι' ὁ Ἔνγκελς δὲ σταμάτησαν ὡστόσο στὴ βαθμίδα τῆς ἐξέλιξης ποὺ ἔφτασαν στὸ «Κομμουνιστικὸ Μανιφέστο» τους ; Ἔχετε ἀπόλυτο δίκιο. Μετὰ τὴν ἐπανάσταση τοῦ 1848 ὁ Μὰρξ ἀναλαμβάνει καὶ πάλι τὴ λεπτομερειακὴ ἀνάλυση τῆς ἐξέλιξης τῆς ἀστικῆς κοινωνίας, ἐξετάζει τοὺς νόμους τῆς ἀνάπτυξης τοῦ καπιταλιστικοῦ καθεστῶτος, καὶ ἐξετάζει ξανὰ πάλι ὅλους τοὺς ὅρους ποὺ καθορίζουν τὴν κατάσταση τῆς ἐργατικῆς τάξης τὴν ἐποχὴ τῆς κυριαρχίας τοῦ κεφαλαίου. Ἕνα πρόβλημα τόσο σπουδαῖο, ὅσο τὸ πρόβλημα του γάμου καὶ τῆς οἰκογένειας, δὲ μποροῦσε νὰ παραμεληθεῖ. Ἡ αὐξανομένη ἐκμετάλλευση τῆς ἐργασίας τῶν γυναικῶν καὶ τῶν παιδιῶν, παρουσιάζει ἕνα ἀπὸ τὰ χαραχτηριστικώτερα σημεῖα τῆς βιομηχανικῆς φάσης στὴν ἀνάπτυξη τοῦ καπιταλισμοῦ.

Πράγματι, κατὰ τὸ ἔτος 1850, ὁ Μὰρξ καταπιάνεται καὶ πάλι μὲ τὴ μελέτη τοῦ «γυναικείου ζητήματος». Ὁ Μὰρξ κι' ὁ Ἔνγκελς ἀφιερώσανε πολὺν καιρὸ στὸ «γυναικεῖο» αὐτὸ ζήτημα, ἐνῶ οἱ σημερινοὶ κομμουνιστὲς προτιμοῦν τὴν πλήρη διαίρεση τῆς ἐργασίας ἀνάμεσα σ' ἄντρες καὶ γυναῖκες, ἀκόμη καὶ μέσα στὶς ὀργανώσεις τοῦ κόμματος· τὸ γυναικεῖο τμῆμα δὲν ἀσχολεῖται παρὰ μὲ τὸ «γυναικεῖο» κλάδο· τὸ ἀνδρικὸ τμῆμα μὲ τὸν «ἀνδρικὸ» κλάδο. Στὰ χαρτιὰ τοῦ Μὰρξ βρῆκα μερικὰ τετράδια, χρονολογούμενα ἀπὸ τοῦ 1852, ὅπου σημείωνε συστηματικὰ περικοπὲς βιβλίων πάνω στὴν ἱστορία τῆς οἰκογένειας σὲ διάφορες ἐποχές. Ἀπὸ τὴν ἐποχὴ ἐκείνη ὁ Μὰρξ παρατηρεῖ ὅτι οἱ μορφὲς τῆς οἰκογένειας, τέτοιες ὅπως τὶς βλέπουμε στὴ ροὴ τῆς ἱστορίας σὲ διάφορους λαούς, ἐμφανίζουν φάσεις, κατὰ βάθος διάφορες, τῆς ἐξέλιξής της, ποὺ βρῆκαν ἡ καθεμιὰ τὴν τυπικὴ

ἔκφρασή της σὲ κάθε λαό. Ἡ ἰδέα αὐτὴ συνοψίζεται ἀπὸ τὸ Μὰρξ στὸ πρῶτο τόμο τοῦ «Κεφαλαίου».

Ὁ Μὰρξ εἶχε τὴν εὐκαιρία νὰ ἐκφρασθεῖ πάνω στὸ γυναικεῖο ζήτημα καὶ πρὶν ἀκόμη ἀπ' αὐτὴ τὴν ἐποχή, μὲ τὴν εὐκαιρία τῶν συζητήσεων ποὺ ἔγιναν ἀνάμεσα στὰ διάφορα τμήματα τῆς 1ης Διεθνοῦς. Στὸ ζήτημα αὐτό, οἱ προυντονιστές, ἀκολουθώντας τὸ δάσκαλό τους, ὑποστήριζαν ἰδέες ἀντιδραστικώτατες. Κατὰ τὴ γνώμη τους ἡ σφαῖρα τῆς γυναικείας δράσης, ἔπρεπε νὰ περιορισθεῖ στὴ συζυγικὴ ἑστία. Στὴν ἀνάπτυξη τῆς γυναικείας δουλειᾶς δὲν ἔβλεπαν παρὰ ἕνα φαινόμενο ποὺ ξεχαρβαλλώνει τὴν οἰκογένεια, καὶ ἐμποδίζει τὴ γυναῖκα νὰ ἀσχοληθεῖ μὲ τὸ νοικοκυριό της.

Κατὰ πρόταση τοῦ Γενικοῦ Συμβουλίου, τὸ Πρῶτο συνέδριο τῆς 1ης Διεθνοῦς τῆς Γενεύης, ψήφισε τὸ Σεπτέβρη τοῦ 1866 τὴν ἀπόφαση ποὺ εἶχε καταρτίσει ὁ Μὰρξ. Μεταξὺ ἄλλων διαβάζουμε καὶ τὶς ἀκόλουθες δηλώσεις :

«Ἡ συμμετοχὴ τῶν παιδιῶν καὶ τῶν ἐφήβων τῶν δύο φύλων στὸ μεγάλο ἀγῶνα τῆς κοινωνικῆς παραγωγῆς, ἡ τάση αὐτὴ τῆς σύχρονης βιομηχανίας θεωρεῖται ἀπὸ τὸ συνέδριο ὡς ὑγιὴς καὶ νόμιμη καὶ ὡς δεῖγμα προόδου, μολονότι, ὑπὸ τὴν κυριαρχία τοῦ κεφαλαίου, ἡ τάση αὐτὴ μεταβάλλεται σὲ φριχτὸ μαρτύριο. Σὲ μιὰ καλὰ ὠργανωμένη κοινωνία, κάθε παιδὶ ἀπὸ ἡλικία ἐννιὰ χρονῶν, πρέπει νὰ εἶναι παραγωγικὸς ἐργάτης· κανένας ὑγιὴς ἐνήλικος δὲ θὰ μποροῦσε νὰ ἀποφύγει ἀπὸ τοῦ νὰ ὑποταχθεῖ στὸ γενικὸ νόμο τῆς φύσης, ποὺ μᾶς ἐπιβάλλει νὰ ἐργαζόμαστε γιὰ νὰ μποροῦμε νὰ τρῶμε—καὶ νὰ ἐργαζόμαστε ὄχι μόνο διανοητικὰ ἀλλὰ καὶ φυσικά».

Στὸν πρῶτο τόμο τοῦ «Κεφαλαίου» βρίσκουμε μιὰ λεπτομερέστερη ἀνάλυση τῆς θεωρίας αὐτῆς. Ὁ Μὰρξ καταδεικνύει ὅτι ὁ καπιταλισμός, στὴν ἐξέλιξή του κλονίζει τά θεμέλια τῆς παλιᾶς οἰκογένειας. καὶ μεταβάλλει ὄχι μόνο τὶς σχέσεις μεταξὺ τοῦ ἀντρόγυνου, ἀλλὰ καὶ τὶς σχέσεις μεταξὺ τῶν γονιῶν καὶ παιδιῶν

«Μόλις ἡ δικαιοδοσία τῶν ἐργοστασίων ἀρχίσει νὰ ρυθμίζει καὶ τὴ λεγομένην οἰκοιακὴ ἐργασία, θεωρεῖται σὰ μιὰ εἰσβολὴ στὴ σφαῖρα τῆς patria potestas, (πατρικῆς κυριαρχίας) ἤ, ὅπως λέμε σήμερα, τῆς πατρικῆς ἐξουσίας. Χάρη στὴν ἀδράνειά του, τὸ κοινοβούλιο, γιὰ πολὺ καιρὸ δὲν τολμοῦσε νὰ πάρει αὐτὸ τὸ μέτρο, καὶ περιοριζόταν στὸ νὰ ἐκφράζει ὑποκριτικὲς φράσεις. Ἀλλὰ ἡ δύναμη τῶν γεγονότων ἐξανάγκασε τέλος τὴ μπουρζουαζία νὰ ὁμολογήσει ὅτι ἡ μεγάλη βιομηχανία συνδυασμένη μὲ τὶς οἰκονομικὲς βάσεις τῆς παλιᾶς ὀργάνωσης καὶ τὴν ἐργασία τῆς οἰκογένειας, κατέστρεφε τὶς παλιὲς οἰκογενειακὲς σχέσεις. Ἀναγκάστηκαν νὰ ἀναγνωρίσουν τὰ δικαιώματα τῶν παιδιῶν».

Ἀλλὰ ἡ μεγάλη βιομηχανία δὲν περιορίζεται στὴν καταστροφὴ τῆς παλιᾶς οἰκογένειας· δημιουργεῖ ταυτόχρονα τὰ στοιχεῖα, ποὺ μ' αὐτὰ θὰ συγκροτηθεῖ μιὰ νέα οἰκογένεια.

«Τὸ ξεχαρβάλωμα τῶν παλιῶν οἰκογενειακῶν σχέσεων, ὑπὸ τὸ

καπιταλιστικὸ καθεστώς, μάταια μπορεῖ νὰ φαίνεται φριχτὸ καὶ ἀπαίσιο· ὡστόσο ἡ μεγάλη βιομηχανία θέτει καινούργια θεμέλια μορφῶν ἀνώτερων τῆς οἰκογένειας καὶ τῶν σχέσεων μεταξὺ τῶν δύο φύλων, χάρη στὸ θετικὸ ρόλο ποὺ ἀποδίδει στὶς γυναῖκες, στοὺς ἀνθρακωρύχους καὶ στὰ παιδιὰ τῶν δύο φύλων, στὴν κοινωνικὰ ὀργανωμένη παραγωγή, ἐχτὸς τῆς σφαίρας τῆς οἰκογένειας. Ἐννοεῖται ὅτι εἶναι τόσο παράλογο τὸ νὰ θεωρήσουμε ὡς τέλειο τὸν τύπο τῆς γερμανοχριστιανικῆς οἰκογένειας, ὅσο καὶ τὸν τύπο τῶν ρωμαίων, τῶν Ἑλλήνων ἢ τῶν Ἀνατολιτῶν. Στὸ σύνολό τους, ὅλοι αὐτοὶ οἱ τύποι ἀντιπροσωπεύουν διάφορες προοδευτικὲς φάσεις τῆς ἀνθρώπινης ἐξέλιξης. Ἐπίσης εἶναι πρόδηλο ὅτι ἡ σύνθεση τοῦ ἐργατικοῦ προσωπικοῦ ἀπὸ ἄτομα διαφόρου φύλου καὶ ἡλικίας, πρέπει νὰ γίνει πηγὴ ἀνθρώπινης προόδου κάτω ἀπὸ εὐνοϊκὲς συνθῆκες, ἂν καὶ ὑπὸ τὴν τραχειὰ μορφὴ τοῦ καπιταλισμοῦ, ὅπου ὁ ἐργάτης εἶναι προωρισμένος γιὰ τὴ παραγωγὴ κι' ὄχι ἡ παραγωγὴ γιὰ τὸν ἐργάτη, τὸ φαινόμενο αὐτὸ ἀποτελεῖ πηγὴ ἀκολασίας καὶ σκλαβιᾶς.

Πρέπει νὰ σημειωθεῖ ὅτι στὸν πρῶτο τόμο τοῦ «Κεφαλαίου» ὁ Μὰρξ, ἐπανηλειμμένως καταδεικνύει «ὅτι στὴν αὐγὴ τοῦ ἀνθρώπινου πολιτισμοῦ, μόνο οἰκογένειες καὶ φυλὲς —κι' ὄχι ἄτομα—ἔρχονται σὲ συναλλαγὲς ἀναμεταξύ τους ὡς ἀνεξάρτητες ἑνότητες». Ἀλλὰ τὴν ἐποχὴ ἐκείνη θεωρεῖ ὅτι ἡ πρωτόγονη μορφὴ τῆς κοινωνίας εἶναι ἡ οἰκογένεια, ἀπὸ τὴν ὁποία, πολὺ ἀργότερα μονάχα, γεννᾶται μιὰ εὐρύτερη ὁμάδα, ἡ φυλή. Ἡ ἀντίληψη αὐτὴ ἐμφανίζεται ἐπίσης καὶ στὴ δεύτερη ἔκδοση τοῦ 1872. Ἀργότερα ὁ Μὰρξ ἐγκαταλείπει αὐτὴ τὴν ἄποψη. Σὲ μιὰ σημείωσή του στὴν 3η ἔκδοση τοῦ «Κεφαλαίου», ὁ Ἔνγκελς παρατηρεῖ: «οἱ βαθειὲς μελέτες του γιὰ τὴν πρωτόγονη ὕπαρξη τῶν ἀνθρώπων, ἔκαμαν τὸ Μὰρξ νὰ σχηματίσει τὴν ἀντίληψη ὅτι ἡ οἰκογένεια δὲν εἶχε μεταβληθεῖ σὲ φυλή, ἀλλὰ τὸ ἀντίθετο, ὅτι ἡ πρωτόγονη μορφὴ τῆς ἀνθρώπινης κοινωνίας ἦταν αὐθόρμητα ἡ φυλή, δημιουργημένη κατὰ τὴν ἀρχὴ τῆς συγγενείας τοῦ αἵματος. Πολὺ ἀργότερα ὅταν οἱ δεσμοὶ τῆς φυλῆς ἄρχισαν νὰ ἐξασθενοῦν, ἀνεπτύχθησαν πολλαπλὲς μορφὲς τῆς οἰκογένειας».

Ἡ μεταστροφὴ στὶς ἰδέες τοῦ Μὰρξ προῆλθε ἀπὸ τὴν «Ἀρχαία Κοινωνία» τοῦ Μόργκαν, ποὺ δημοσιεύθηκε στὰ 1877. Στὰ χαρτιὰ τοῦ Μὰρξ βρίσκουμε ἕνα ὀγκῶδες τετράδιο μὲ περικοπὲς ἀπὸ τὸ βιβλίο τοῦ Μόργκαν. Κατὰ τὸν Ἔνγκελς ὁ Μὰρξ εἶχε τὴν πρόθεση νὰ ἀναλύσει τὰ ἀποτελέσματα τῶν μελετῶν τοῦ Μόργκαν, μὲ τὰ δεδομένα τῆς ματεριαλιστικῆς ἀντίληψης τῆς ἱστορίας, ἀλλὰ τὸ σχέδιο αὐτὸ δὲν πραγματοποιήθηκε ἀπὸ τὸ Μὰρξ. Ἡ ἐργασία αὐτὴ ἔγινε ἀπὸ τὸν Ἔνγκελς ποὺ χρησιμοποίησε ὄχι μόνο τὶς περικοπὲς τοῦ βιβλίου τοῦ Μόργκαν ποὺ ἀναφέρει ὁ Μὰρξ, ἀλλὰ καὶ τὰ παλιὰ τετράδια ποὺ ἀνάφερα πιὸ πάνω. Συνεπῶς τὸ βιβλίο τοῦ Ἔνγκελς «Ἡ καταγωγὴ τῆς οἰκογένειας, τῆς ἀτομικῆς ἰδιοχτησίας καὶ τοῦ Κράτους» εἶναι μιὰ ἐργασία ποὺ ἔγινε ἀπὸ κοινοῦ μὲ τὸ Μὰρξ. Πολλὰ γεγονότα ποὺ ἀναφέρει ὁ Ἔνγκελς, ἀντλήθηκαν ἀπὸ ἀπανθίσματα ποὺ συνέλεξε ὁ Μὰρξ.

VI

Πενῆντα περίπου χρόνια πέρασαν ἀπὸ τὴν ἐποχὴ ποῦ βγῆκε τὸ βιβλίο τοῦ Μόργκαν,καὶ τριανταπέντε ἀπὸ τὴν ἐποχὴ ποῦ δημοσιεύθηκε ἡ τελευταία ἔκδοση τοῦ βιβλίου τοῦ Ἔνγκελς. Στὸ διάστημα τῶν ἐτῶν αὐτῶν, νέες μελέτες στὸν κλάδο τῆς προϊστορικῆς ζωῆς τῆς ἀνθρωπότητας, ἐπέφεραν νέες συμπληρώσεις καὶ τροποποιήσεις στὶς ἰδέες τοῦ Ἔνγκελς. Μολονότι ἡ εἰκόνα τῆς ἱστορικῆς ἐξέλιξης τῶν διαφόρων μορφῶν τοῦ γάμου καὶ τῆς οἰκογένειας πάλιωσε, ἡ βασικὴ ἀρχὴ ποὺ ἀρνεῖται τὴν παλιὰ ἀντίληψη γιὰ τὴν καταγωγὴ τῆς οἰκογένειας παραμένει ἀδιάσειστη. Ἡ θαυμαστὴ εἰκόνα τῶν οἰκογενειακῶν σχέσεων, ὅπως διαμορφώνονται στὴν περίοδο τοῦ ἀστικοῦ πολιτισμοῦ ὑπὸ τὴν ἐπίδραση τῆς ἀτομικῆς ἰδιοχτησίας, παραμένει καὶ σήμερα ἀκόμη ἀσύγκριτη.

Πρέπει νὰ σημειωθεῖ πρωτίστως, ὅτι ὁ Ἔνγκελς θεωρεῖ τὴ μονογαμία ὡς τὴν ἀνώτερη μορφὴ τῶν σεξουαλικῶν σχέσεων, καθόσον ξεκινᾶ ὄχι ἀπὸ ἕνα ζωῶδες αἴσθημα ἀλλὰ ἀπὸ τὸν ἀτομικὸ σεξουαλικὸν ἔρωτα. Ἡ πρωτόγονη μορφὴ τῶν σεξουαλικῶν σχέσεων, οἱ λεγόμενες, «ἀκανόνιστες» σχέσεις, δὲν ὑπῆρχαν παρὰ στὴν αὐγὴ τῆς ἀνθρώπινης ἱστορίας, τὴν ἐποχὴ ποῦ οἱ πρωτόγονοι ἀνθρωποπίθηκοι εἶχαν φθάσει ἀπὸ τὴ ζωϊκὴ κατάσταση στὴν ἀνθρώπινη.

«Ὁ Μπαχχόφεν, γράφει ὁ Ἔνγκελς, ἔχει ἀπόλυτο δίκιον ὅταν ὑποστηρίζει ὅτι ἡ ἐξέλιξη, ποὺ ξεκινᾶ ἀπ' ὅ,τι καλεῖται ἑταιρισμὸς καὶ καταλήγει στὴ μονογαμία, συνετελέσθη κατὰ μέγα μέρος χάρη στὶς γυναῖκες. Ἐφ' ὅσον ἀναπτύσσονται οἱ οἰκονομικὲς σχέσεις, καταλήγοντας στὴν καταστροφὴ τοῦ πρωτόγονου κομμουνισμοῦ καὶ στὴν αὐξανομένη πυκνότητα τοῦ πληθυσμοῦ, ὅσο οἱ παλιὲς σχέσεις μεταξὺ τῶν φύλων ἔχαναν τὸν πρωτόγονο καὶ ἁπλοϊκὸ χαραχτῆρα τους, τόσο οἱ σχέσεις αὐτὲς θἄπρεπε νὰ θεωροῦνται ἀπὸ τὶς γυναῖκες ὡς ταπεινωτικὲς καὶ δυσάρεστες, τόσο οἱ γυναῖκες θἄπρεπε νὰ ἐπιθυμοῦν τὸ δικαίωμα τῆς ἁγνότητας σὰ μιὰ σωτηρία, καὶ τὸ γάμο κατὰ τὸ μᾶλλον ἢ ἧττον μόνιμο, μὲ ἕνα καὶ μόνον ἄνδρα.»

Μελετώντας τὴν καταγωγὴ τῆς μονογαμίας στοὺς Ἕλληνες, ὁ Ἔγκελς παρατηρεῖ : «ἡ μονογαμία δὲν προῆλθε διόλου ἀπὸ τὸν ὑποκειμενικὸν ἔρωτα, ποὺ μ' αὐτὸν δὲν εἶχεν ἀπολύτως τίποτε τὸ κοινὸ, γιατὶ οἱ γάμοι ἦτανε πάντοτε γάμοι συμφέροντος. Ἡ μονογαμία ἐμφανίζει τὴν πρώτη μορφὴ οἰκογένειας ποὺ δὲ βασίζεται σὲ φυσικοὺς ὅρους, ἀλλὰ οἰκονομικούς· εἶναι ὁ καρπὸς τῆς νίκης τῆς ἀτομικῆς ἰδιοχτησίας στὴ πρωτόγονη κοινοτικὴ ἰδιοχτησία.»

Κατὰ τὴν ἐμφάνισή του στὴν ἱστορία, ὁ ἀτομικὸς γάμος ἀποτελεῖ τὴν κατάχτηση τοῦ ἑνὸς φύλου ἀπὸ τὸ ἄλλο: ἡ γυναῖκα καταχτᾶται ἀπὸ τὸν ἄνδρα. Ὡστόσο ὁ Ἔνγλελς τὸ θεωρεῖ ὡς ἕνα μεγάλο φαινόμενο ἱστορικῆς προόδου. Ἡ μονογαμία γεννᾶ τὴ μεγαλύτερην ἠθικὴ πρόοδο : τὸ σύγχρονο ὑποκειμενικὸ σεξουαλιστικό ἔρωτα, ποὺ ἀγνοεῖ ὁ ἀρχαῖος κόσμος.

Θεωρῶ περιττὸ νὰ ἀναφέρω τὴν κριτικὴ τοῦ Ἔνγκελς, γιὰ τὴν τὴν ἀτομικὴν οἰκογένεια. Ἡ χειραφέτηση τῶν γυναικῶν ἐξαρτᾶται, πρὸ παντὸς, ἀπὸ τὸ γεγονὸς ὅτι τὸ γυναικεῖο φύλο πρέπει νὰ ἀποδοθεῖ στὴν κοινωνικὴ ἐργασία : τὸ φαινόμενο αὐτὸ ἀπαιτεῖ, μὲ τὴ σειρά του, ὅπως ἡ ἀτομιστικὴ οἰκογένεια παύσει νὰ ἀποτελεῖ τὸ βασικὸ οἰκονομικὸ πυρῆνα τῆς κοινωνίας... Προχωροῦμε πρὸς τὴ κοινωνικὴ ἐπανάσταση, ὅπου οἱ κρατοῦσες οἰκονομικὲς βάσεις τῆς μονογαμίας θὰ ἐμφανισθοῦν τόσο ἀναπόφευχτα, ὅσο καὶ τὸ συμπλήρωμά της : ἡ πορνεία».

Ἀλλὰ ἂν ἡ μονογαμία ἐξαρτᾶται ἀπὸ οἰκονομικοὺς ὅρους, δὲ θὰ ἐξέλειπε ἀφ' ἑαυτῆς μόλις θὰ ἐξαφανίζονταν οἱ λόγοι ποὺ τὴ γέννησαν καὶ τὴ συγκρατοῦσαν ; Τὴν ἐποχὴ ποὺ ὅλα τὰ παραγωγικὰ μέσα θὰ γίνουν κοινωνικὴ ἰδιοχτησία, ἡ μονογαμία δὲ θὰ ἀντικαθιστόταν μὲ μιὰν ἄλλη μορφὴ σεξουαλικῶν σχέσεων, ποὺ θὰ ἀνταποκρίνονταν καλύτερα στοὺς ὅρους τῆς σοσιαλιστικῆς κοινωνίας ;

«Μποροῦμε νὰ ὑποστηρίξουμε εὔλογα, γράφει ὁ Ἔνγκελς, ὅτι ἡ μονογαμία ἀντὶ νὰ ἐξαφανισθεῖ, γιὰ πρώτη φορὰ, τοὐναντίον, θὰ πραγματοποιηθεῖ. Γιατὶ τὴν ἐποχὴ ποὺ τὰ μέσα τῆς παραγωγῆς θὰ γίνουν κοινωνικὴ ἰδιοχτησία, ἡ μισθωτὴ ἐργασία, τὸ προλεταριάτο θὰ ἐξαφανισθεῖ καὶ ἡ ἀνάγκη σ' ἕναν ὡρισμένο ἀριθμὸ γυναικῶν, στατιστικὰ ὑπολογισμένο, τοῦ νὰ δίνωνται γιὰ λεφτὰ, θὰ λείψει. Μὲ τὴν ἐξαφάνιση τῆς πορνείας, ἡ μονογαμία, ἀντὶ νὰ ἐξαφανισθεῖ θὰ γίνει τέλος μιὰ πραγματικότητα καὶ γιὰ τοὺς ἀνθρώπους.»

Οἱ γυναῖκες θὰ ἀπαλλαγοῦν ἔτσι ἀπὸ ὅλα τὰ δεσμὰ, ποὺ τοὺς ἐπιβάλλει ἡ ἀστικὴ κοινωνία. Ἡ οἰκιακὴ τυραννία θὰ ἐξαφανισθεῖ. Ἡ γυναῖκα δὲ θᾶναι πιὰ ἁλυσοδεμένη στὸ σπίτι. Ἡ μόρφωση τῶν παιδιῶν θὰ ἀνατεθεῖ στὴν κοινωνία· κάθε διαφορὰ μεταξὺ «νομίμων καὶ μὴ «νομιμοποιημένων» τέκνων θὰ ἐξαφανισθεῖ. Ἄραγε αὐτὴ ἀκριβῶς ἡ κατάσταση θά καταλήξει στὴν ἐπαναφορὰ τῶν παλιῶν μορφῶν σεξουαλικῶν σχέσεων, ποὺ ἀντιστοιχοῦν καλύτερα στὸ κομμουνιστικὸ κοινωνικὸ σύστημα ;

Τὸ ζήτημα αὐτὸ τίθεται καὶ ἀπὸ τὸν Ἔνγκελς. «Τὸ φαινόμενο αὐτὸ—γράφει—δὲ θὰ εἶνε λόγος ἐπαρκὴς γιὰ τὴ βαθμιαία ἀνάπτυξη τῶν ἀρρυθμίστων σεξουαλικῶν σχέσεων, καὶ τῆς ὁλοένα αὐξανόμενης συγκατάβασης τῆς κοινῆς γνώμης ἀπέναντι τῆς παρθενικῆς τιμῆς, καὶ τῆς γυναικείας αἰδοῦς ; Δὲν εἴδαμε τέλος πῶς στὸ σύχρονο κόσμο, ὅσο ἀντιφατικὲς καὶ ἂν εἶναι ἡ μονογαμία καὶ ἡ πορνεια, εἶναι ὡστόσο ἀναπόφευχτες ἀντιφάσεις, πόλοι ἑνὸς καὶ μόνου κοινωνικοῦ συστήματος ; Ἡ πορνεία θὰ μποροῦσε νὰ ἐξαφανισθεῖ, χωρὶς νὰ συμπαρασύρει καὶ τὴ μονογαμία ;

Ὁ Ἔνγκελς ἀπαντᾶ κατηγορηματικά : ὄχι! Ἀνέφερα προηγουμένως τὴ γνώμη του γιὰ τὸ σύγχρονο ἐρωτικὸ ὑποκειμενικὸ, καὶ γιὰ τὸ σύγχρονο ὑποκειμενικὸ σεξουαλιστικὸ συναίσθημα : Βλέπει σ' αὐτὸ «τὴν πιὸ μεγάλην ἠθικὴ πρόοδο». Ἀκριβῶς στὴν ἀνάπτυξη αὐτοῦ τοῦ παράγοντα, ποὺ στὴν ἐποχὴ τῆς ἐξέλιξης τῆς μονογαμίας δὲν ὑπῆρχε παρὰ σὲ σπέρμα, ὁ Ἔνγκελς βλέπει μιὰ ἐγγύηση κατὰ τῆς ἐπανα-

φορᾶς τῶν «ἀκανόνιστων», ἢ μὴ «ρυθμισμένων» σεξουαλικῶν σχέσεων. Τὰ συμπεράσματά του αὐτὰ ἐνισχύονται, σὲ μιὰ ἐπιτομὴ τῆς ἱστορίας τοῦ ὑποκειμενικοῦ σεξουαλικοῦ ἔρωτα.

«Ἕως τὴν ἀρχὴ τοῦ Μεσαίωνα. δὲ μποροῦσε νὰ γίνει λόγος γιὰ ὑποκειμενικὸ σεξουαλικὸ ἔρωτα. Ἐννοεῖται ὅτι ἡ ὀμορφιά, τὰ κοινὰ γοῦστα κλπ. προκαλοῦσαν στοὺς ἀνθρώπους τὸν πόθο τῶν σεξουαλικῶν σχέσεων. Οἱ ἄνδρες καθὼς καὶ οἱ γυναῖκες, δὲν ἦσαν ὁλότελα ἀδιάφοροι στὴν ἐκλογὴ τῶν ἀτόμων ποὺ μ' αὐτὰ συνῆπταν στενὲς σχέσεις, ἀλλὰ τὸ φαινόμενο αὐτὸ ἀπέχει πολὺ ἀκόμη ἀπὸ τὸ νεώτερο σεξουαλικὸν ἔρωτα.»

Κατὰ τί διακρίνεται λοιπὸν ὁ νεώτερος σεξουαλικὸς ἔρωτας;

1ον) Προϋποθέτει τὴν ἀμοιβαίαν ἀγάπη ἀπὸ μέρος τοῦ ἀγαπημένου πλάσματος. Ἀπὸ τὴν ἄποψη αὐτή, ἡ γυναῖκα εἶναι ἴση μὲ τὸν ἄνδρα, ἐνῶ στὴν ἐποχὴ τοῦ ἀρχαίου Ἔρωτος τὰ γοῦστα τῶν γυναικῶν δὲ λαμβάνονταν πάντα ὑπ' ὄψη. 2ο) Ὁ σεξουαλικὸς ἔρωτας γνωρίζει τέτοιο βαθμὸ ἔντασης καὶ διάρκειας ὥστε ὁ χωρισμὸς καὶ ἡ μὴ κατοχή, φαίνονται στὰ δύο πλάσματα μιὰ μεγάλη ἂν ὄχι ἡ πιὸ μεγάλη τους δυστυχία· εἶναι ἱκανοὶ νὰ δώσουν τὰ πάντα, καὶ τὴ ζωή τους ἀκόμη, μόνο καὶ μόνο γιὰ νὰ μποροῦν νὰ κατέχουν ὁ ἕνας τὸν ἄλλο, πρᾶγμα ποὺ συνέβαινε στὴν ἀρχαιότητα, τουλάχιστο στὶς περιπτώσεις μοιχείας. Τέλος σήμερα ἐμφανίζεται ἕνα νέο κριτήριο· δὲ ρωτᾶ πιὰ κανεὶς ἂν ἡ σεξουαλικὴ πράξη ἔγινε κατὰ τὸ γάμο ἢ ἐκτὸς τοῦ γάμου· ἐξετάζεται μονάχα ἂν προέρχεται ἀπὸ ἔρωτα, καὶ ἀπὸ ἀμοιβαῖον ἔρωτα».

Ὁ Ἔνγκελς κάνει ἐπίσης μιὰ σύντομη ἐπισκόπηση τοῦ ὑποκειμενικοῦ σεξουαλικοῦ ἔρωτα κατὰ τὸ Μεσαίωνα, καὶ τὴ σύχρονη ἐποχή. Ἐξετάζει τὸ ζήτημα : «πῶς ὑπὸ τὴν ἐπίδραση νέων οἰκονομικῶν ὅρων μετατρέπονταν οἱ συνθῆκες τοῦ γάμου, καὶ πῶς ἡ ἐλευθερία τῆς ἐκλογῆς καταχτήθηκε κι' ἀπ' τὰ δύο φύλα».

«Ἡ πλήρης ἐλευθερία στὸ γάμο δὲ μπορεῖ νὰ πραγματοποιηθεῖ παρὰ μόνο μετὰ τὴν κατάργηση τῆς καπιταλιστικῆς παραγωγῆς, καὶ τῶν οἰκονομικῶν σχέσεων ποὺ δημιουργήθηκαν ἀπ' αὐτή, γιατὶ ἡ κατάργηση αὐτὴ θὰ καταργήσει μαζύ της ὅλα τὰ οἰκονομικὰ συμφέροντα ποὺ ἐξαρκοῦν ἀκόμη καὶ σήμερα, μεγάλη ἐπίδραση στὴν ἐκλογὴ τῶν συζύγων. Ἔπειτ' ἀπ' αὐτό, μόνο ἡ ἀμοιβαία κλίση λογαριάζεται».

Ὁ Ἔνγκελς ἐπαναλαμβάνει τὴ σκέψη ποὺ ὁ Μὰρξ ἐξέθετε στὰ νεανικά του ἄρθρα. Ἡ ἐξέλιξη τῆς ἀνθρωπότητας ἐκφράζεται μὲ τὴ συνεχῆ ἀπελευθέρωση τοῦ ἀνθρώπου ἀπὸ τὸ χτηνῶδες ἔνστιχτο, ὄχι ἀπὸ τὴ δύναμη τῆς φύσης ἀλλὰ ἀπὸ τὴ δύναμη τῆς χτηνωδίας.

Ὁλόκληρη ἡ ἱστορία τοῦ ἀνθρώπινου πολιτισμοῦ, εἶναι μιὰ συνεχὴς ἀπελευθέρωση τοῦ ἀνθρώπου ἀπὸ τὰ πέδικλα τοῦ ζωϊκοῦ βασιλείου· εἶναι ὁ προοδευτικὸς ἐξανθρωπισμὸς τῆς φύσης, αὐτῆς ποὺ στὴν αὐγὴ τῆς ἱστορίας ἐξουσίαζε ἀκόμη τὸν ἄνθρωπο. Ἕνας κοινωνικὸς ἄνθρωπος ἀντικαθιστᾶ κιόλας τὸν παλιὸ φυσικὸν ἄνθρωπο : ἡ παλιὰ φυσικὴ συνείδηση τῆς φυλῆς ἀντικαθιστᾶται ὁλοένα ἀπὸ τὴν κοι-

νωνικὴ συνείδηση. Στὴ φυσικὴ ἀνισότητα ἡ ἀνθρώπινη ἱστορία, προσθέτει διάφορες μορφὲς τῆς κοινωνικῆς ἀνισότητας. Ἡ καπιταλιστικὴ κοινωνία δημιουργεῖ ὅλα τὰ ὑλικά, καὶ πνευματικὰ συνθήματα, ποὺ χρειάζονται γιὰ τὴν καταστροφὴ τῆς κοινωνικῆς ἀνισότητας. Ἡ πλήρης αὐτὴ ἰσότητα δὲ μπορεῖ φυσικὰ νὰ καταργήσει τὶς φυσικὲς διακρίσεις, ποὺ ὑπάρχουν, καὶ θὰ ὑπάρχουν, ὡς συνέπειες τῆς φυσιολογικῆς διαφορᾶς τῶν φύλων, ἀλλὰ ἡ κατοπινὴ ἐξέλιξη τοῦ πολιτισμοῦ θὰ καταλήξει ἀναγκαστικὰ στὴν ἐξαφάνιση ὅλων τῶν κωλυμάτων, ποὺ παρεμβάλλει στὴν ἰσότητα αὐτὴν ἡ κοινωνία, ἡ οἰκονομία καὶ ἡ πολιτική. Ἂς θυμηθοῦμε τὰ λόγια τοῦ Φουριέ, ποὺ ἀναφέρει ὁ Μὰρξ κι' ὁ Ἔνγκελς (*). Ὅταν ὁ σεξουαλικὸς ἔρωτας ἀπαλλαγεῖ ἀπ' ὅλα τὰ στοιχεῖα τῆς χτηνωδίας, καὶ τοῦ φανεροῦ ἢ σκεπασμένου ἐξαναγκασμοῦ καὶ μεταβληθεῖ, ὅπως λέγει ὁ Μὰρξ, σὲ ψυχικὴ ἕνωση, ποὺ δημιουργεῖται ἀπὸ τὴν τέλεια κοινωνικὴν ἰσότητα τοῦ ἀνθρώπου καὶ τῆς γυναίκας, τότε μόνο γεννῶνται νὰ θεμέλια μιᾶς νέας μορφῆς ἀνώτερης ἀπὸ τὴ μορφὴ τῆς μονογαμίας.

«Ὁ σεξουαλικὸς ἔρωτας συνεχίζει ὁ Ἔνγκελς, εἶναι ἀποκλειστικὸς ἀπ' αὐτὴ τὴ φύση του, μολονότι ἡ ἀποκλειστικότητα αὐτὴ πραγματοποιεῖται σήμερα ἀπὸ μόνη τὴ γυναῖκα· ἀπὸ τὸ γεγονὸς αὐτό, ὁ γάμος ποὺ βασίζεται στὸ σεξουαλικὸν ἔρωτα, πρέπει νὰ εἶναι μονογαμικὸς ἀπ' αὐτὴ τὴ φύση του. Διαπιστώσαμε κιόλας πόσο δίκαιο εἶχε ὁ Μπαχχόβεν ποὺ ἔβλεπε στὴ μετάβαση τοῦ ὁμαδικοῦ γάμου στὸν ἀτομικὸ γάμο, τὸ ρόλο τῶν γυναικῶν· ἡ ἐξέλιξη τῆς διγαμίας πρὸς τὴ μονογαμία πρέπει νὰ ἀποδοθεῖ στοὺς ἄνδρες. Ἡ τελευταία αὐτὴ μετάβαση κατέληγε κατ' οὐσία στὴν ἐπιδείνωση τῆς κατάστασης τῆς γυναίκας, ἐνῶ διευκολυνόταν ἀπ' τὴν ἄλλη μεριὰ ἡ ἀπιστία τοῦ ἄνδρα. Μόλις ἐξαφανισθοῦν οἱ οἰκονομικὲς αὐτὲς προυποθέσεις, ποὺ ἐξ αἰτίας των οἱ γυναῖκες ἀνέχονταν τὴν ἀπιστία τῶν ἀνδρῶν, (φοβόντουσαν γιὰ τὸ μέλλον των καὶ τὰ παιδιά των), ἡ χειραφέτηση τῶν γυναικῶν, ποὺ καταχτήθηκε χάρη στὸ γεγονὸς αὐτό, θὰ συντελέσει μᾶλλο στὴ μονογαμία τῶν ἀνδρῶν, παρὰ στὴν πολυανδρία τῶν γυναικῶν».

[Τὸ τέλος στὸ ἐρόμενο]

ΜΑΡΞΙΣΜΟΣ ΚΑΙ ΤΕΧΝΗ.

Η ΤΕΧΝΗ ΑΝΗΚΕΙ ΣΤΟ ΛΑΟ!

Ἡ τέχνη εἶναι ἕνας καθρέφτης ποὺ μέσα του βλέπουμε καθρεπτισμένο τὸν τρόπο ποῦ ὁ ἄνθρωπος παράγει, χρησιμοποιώντας τὴ φύση, κεῖνο ποὺ τοῦ χρειάζεται γιὰ νὰ ζήσει καὶ νὰ διατηρήσει τὸ τομάρι του στὴ ζωή· κι' ἂν ἐξετάσουμε τὴν ἱστορία τῆς τέχνης, θὰ

Βλέπε κεφ. IV

βροῦμε πὼς ὑπάρχει μιὰ συνεχὴς παράδοση ρεαλισμοῦ, ποὺ ἄρχισε μὲ τὴ γένεσή της, (π. χ. οἱ ζωγραφιὲς μέσα στὰ παλαιολιθικὰ σπήλαια), ποὺ θὰ ἐπιζήσει ὥσπου ἡ τέχνη νὰ ἐκλείψει, γιατὶ καθρεφτίζει τὴν παραγωγικὴ σχέση μεταξὺ τοῦ ἀνθρώπου καὶ τῆς φύσης, ποὖναι ἡ βάση τῆς ζωῆς.

Στὴ σημαντικὴ ἐκείνη φάση, στὴν ἀνάπτυξη τῆς κοινωνίας, ποὺ ὁ διανοητικὸς κόπος ἤτανε χωρισμένος ἀπὸ τὸν ὑλικό, ἐπεβλήθηκε μιὰ δευτερεύουσα παράδοση, πνευματικῆς, θρησκευτικῆς καὶ ἰδεαλιστικῆς τέχνης, ποὺ διάρκεσε κι᾿ αὐτὴ πάρα πολύ, μὰ ποὺ θὰ ἐξαφανιστεῖ σὰν ἡ τελικὴ ἄρνηση τοῦ καταμερισμοῦ τῆς ἐργασίας κατορθωθεῖ λ. χ. σὲ μιὰ Κομμουνιστικὴ κοινωνία.

Σὲ ὁλόκληρη τὴν περίοδον αὐτὴ τῆς ἀνάπτυξης, π. χ. ὥσπου ἡ κοινωνία εἶναι χωρισμένη σὲ τάξεις, ἡ ἱστορία τῆς τέχνης εἶναι ἡ ἱστορία τῆς ἀκατάπαυστης πάλης καὶ τῆς ἀμοιβαίας ἀλληλουχίας τῶν δύο τούτων παραδόσεων. Ἑπομένως, ἄνκαι πλατιὰ ἐξετάζουμε τὶς φύσεις ποὺ ἀπ᾿ αὐτὲς μποροῦμε νὰ διαπιστώσουμε καταστάσεις στὴν ἀνάπτυξη τῆς κοινωνίας, κ᾿ οἱ δυὸ τοῦτες παραδόσεις, κι᾿ ἀκόμα καὶ τὸ ἀποτέλεσμα τῆς ἀλληλουχίας τους, συνεπάγονται τὶς ἱστορικὲς μορφὲς ποὺ τὶς λέμε «Κλασσικὸ Ρυθμὸ» «Γοτθικὸ» κ. τ. λ. Ἡ Μαρξιστικὴ ἱστορία τῆς τέχνης περιγράφει, πρῶτα, τὴν π ά λ η ποὺ εἶναι ἀπόλυτη μεταξὺ τῶν δυὸ ἀντιτιθεμένων καὶ ἀμοιβαῖα ἀποκλειομένων τάσεων, κ᾿ ὕστερα τὴ ρευστή τους καὶ μὲ ὁρισμένους ὅρους σχετικὴ ἕνωσή τους, ὅπως διακηρύττεται στοὺς διαφόρους «ρυθμοὺς» καὶ σὲ κάθε ἔργο τέχνης, καὶ ἐξηγεῖ καὶ τὶς δυὸ αὐτὲς ἀπόψεις τῆς τέχνης, μέσ᾿ ἀπ τὶς συνθῆκες τῆς κοινωνικῆς πορείας, τῶν καταστάσεων ποὺ οἱ ἀπόψεις αὐτὲς καθρεπτίζουνται. Ὁ Μαρξιστικὸς Κ ρ ι τ ι κ ι σ μ ὸ ς συνίσταται στὸ ν᾿ ἀνακαλύψει τὸ εἰδικὸ βάρος μέσα σὲ κάθε ρυθμὸ τέχνης, τὸν κάθε καλλιτέχνη, καὶ τὴν κάθε ἀπομονωμένη ἐργασία ἐκείνων τῶν στοιχείων ποὺ ἀντανακλοῦν κάθε ἀντικειμενικὴ ἀλήθεια, μὲ δυνατὴ καὶ πειστικὴ ἀπεικόνιση. Ἀλλὰ πρέπει πρῶτα πάντα νὰ θυμόμαστε πὼς ἡ τέχνη δὲ μοιάζει μὲ τὴν ἐπιστήμη, ποὺ κάνει τὴν πραγματικότητα νὰ ξεπέφτει, κάνοντάς την ἕνα στυγνὸ ἔντυπο ἢ μιὰ συνταγή.

Ἡ ἀπεικόνηση τῆς τέχνης ξεσκεπάζει τὴν ἀπόλυτη ποικιλία τῆς πραγματικότητας, καὶ τὸν πολύπλευρο πλοῦτο της. Κ᾿ εἶναι μέσα στὴν ἀπόλυτη ποικιλία της, καὶ στὸν πολύπλευρο πλοῦτο της, ποῦ πρέπει ἡ τέχνη νὰ ὑπολογισθεῖ καὶ νὰ ἐχτιμηθεῖ.

**

Ὁ Ρεαλισμὸς εἶναι ἡ θέση τοῦ καλλιτέχνη ποὺ ἀγωνίζεται νὰ καθρεπτίσει στὸ ἔργο του μιὰν ἄποψη τῆς πραγματικότητας, καὶ ν᾿ ἀντιμετωπίσει τὰ προβλήματα ποὺ προβάλλει ἡ ζωή. Ὁ Ρεαλισμὸς λοιπὸν εἶναι ἀπὸ φυσικό του λ α ϊ κ ό ς. Καθρεφτίζει τὶς ἐπιδιώξεις τῶν ἀνδρῶν καὶ τῶν γυναικῶν ἐκείνων, ποὺ παράγουνε τὰ μέσα γιὰ τὴ ζωή. Ὁ Ρεαλισμὸς εἶναι τὸ μόνο μέσο ποὺ σήμερα μπορεῖ νὰ

φέρει τὴν τέχνη πίσω στὸ λαό. Γιατὶ ὅπως εἶπε ὁ Λένιν στὴν Κλάρα Ζέτκιν : «δὲν ἔχει μεγάλη σημασία τὸ τί σκεφτόμαστε ἐμεῖς οἱ ἴδιοι γιὰ τὴν τέχνη, οὔτε ἔχει σημασία τί θεωροῦνε τὴν τέχνη μερικὲς ἑκατοντάδες, ἢ κι' ἀκόμα χιλιάδες μέσα σ' ἕνα ἔθνος, σὰν τὸ δικό μας, (τὴ Ρωσσία), μὲ τόσα ἑκατομμύρια. Οἱ ρίζες της θἆναι βυθισμένες βαθιὰ μέσα στὶς πιὸ πυκνὲς μάζες τοῦ λαοῦ. Οἱ μάζες τὴ νοιώθουνε, καὶ τὴν ἀγαποῦνε. Ἡ τέχνη εἶν' ἐκείνη ποὺ ἑνώνει τὶς συγκινήσεις, τὶς σκέψεις, καὶ τὴ θέληση τῶν μαζῶν, καὶ τὶς ἀνεβάζει σ' ἀνώτεροἐπίπεδο. Θὰ ξυπνήσει τοὺς καλλιτέχνες μέσ' ἀπ' τὶς μάζες, καὶ θὰ τοὺς θρέψει γιὰ νἀναπτυχθοῦν».

Ἕνας τέτοιος σκοπός, μπορεῖ νὰ φανεῖ πολὺ οὐτοπιστικὸς γιὰ τὸν καλλιτέχνη, ποὺ τόσο θλιβερά, καὶ βαθιὰ ξέρει τὸν ὄλεθρο ποὺ μὲ ἑνάμισυ αἰώναν ἀχαλίνωτης ἐμπορείας ἔχει κατεργαστεῖ τὴν αἰσθητικὴ αἴσθηση τοῦ λαοῦ μας. Ἀλλ' ἀντὶ νἀπελπιζόμαστε, ἃς ἀφήσουμε τὸν καλλιτέχνη νὰ ἐμψυχωθεῖ ἀπ' τὰ λόγια τοῦ Οὐίλλιαμ Μόρρις, ποὺ γράφτηκαν τὸ 1879, πολλὰ χρόνια πρὶν νὰ φανοῦνε σημάδια ποὺ νὰ προλένε τὴν ἀναβίωση τῆς λαϊκῆς τέχνης σήμερα

«Μὰ θὰ σᾶς πῶ τοὐλάχιστο :

Θάρρος ! Γιατὶ πολλὰ θαυμαστὰ πράματα, ποὺ δὲν ἐλπίζαμε, συνέβηκαν «ἐν τῇ δόξῃ» τους, ἀκόμα κι' ὅλας μέσα σ' αὐτὸ τὸ μικρὸ διάστημα ποὺ ἔχω ζήσει».

«Ναί, ναί, σίγουρα αὐτὰ τὰ χρόνια εἶναι θαυμαστὰ καὶ καρποφόρα γι' ἀλλαγή, ποὺ σὰ φθείρει καὶ φτιάχνει νέα ζωή, ἀκόμα καὶ μεσ' τὴ φθορά της, μιὰ μέρα θὰ φέρει πιὸ καλὰ πράματα γιὰ τὶς τυρρανισμένες μέρες τῶν ἀνθρώπων πού, μ' ἐλευθερωμένες πιὰ τὶς καρδιές, καὶ μὲ τὰ μάτια ὀρθάνοιχτα θὰ κερδίσουνε ἀκόμα μιὰ φορὰ τὴν αἴσθηση τῆς ἐξωτερικῆς ὀμορφιᾶς, καὶ θὰ τὴ χαροῦνε.

Στὸ μεταξὺ ἂν οἱ ὧρες αὐτὲς εἶν' σκοτεινές, ὅπως κ' εἶναι μὲ πολλοὺς τρόπους, ἂς μὴ καθόμαστε μὲ δεμένα τὰ χέρια, σὰν ἀνόητοι καὶ «καθὼς πρέπει κύριοι», καὶ να σκεφτόμαστε πὼς ἡ κοινὴ δουλειὰ δὲν εἶναι καὶ τόσο ἀρκετὰ καλὴ γιὰ μᾶς, ἀπηυδησμένοι ἀπ' τὸν κυκεῶνα τῶν πραγμάτων. Μὰ πιὸ καλὰ θἆναι νὰ ἐργαστοῦμε σὰν καλοὶ ἄνθρωποι προσπαθώντας, κάτω ἀπ' τὸ θαμπὸ φῶς ἑνὸς κεριοῦ, νἄχουμε ἕτοιμο τὸ ἐργοστάσιό μας μπροστὰ στὸ αὐριανὸ ἡλιόφωτο,—γιὰ τὸ αὐριανὸ ναί!—ὅταν ὁ πολιτισμένος κόσμος ὄχι ἄπληστος, ὄχι ἐγωϊστὴς κι' ὄχι ὀλέθριος, θἄχει μιὰ καινούργια τέχνη, μιὰ ἐπίδοξη τέχνη, φτιαγμένη ἀπ' τὸ λαό, καὶ γιὰ τὸ λαὸ εὐτυχία προορισμένη γιὰ τὴν ἀπόλαψη τοῦ δημιουργοῦ της».

(Μετάφρ. ἀπὸ βιβλίο τοῦ
Φ. Ντ. Κλίνσντερ)

ΘΕΡΑΠΕΙΑ ΤΟΥ ΕΓΚΛΗΜΑΤΟΣ

[Συνέχεια ἀπὸ τὴ σελ. 61]

Γιὰ παράδειγμα ἔχουμε:

1. Παραβίαση τῶν ἐργατικῶν νόμων, ἀπὸ μέρους τῶν ἐργοδοτικῶν σωμάτων.

2. Παραβίαση τῶν συλλογικῶν συμφωνιῶν μὲ τὶς ἐπαγγελματικὲς ἑνώσεις.

3. Ἐπέμβαση στὴ νόμιμη δράση τῶν ἐπαγγελματικῶν ἑνώσεων, ἢ ἐργοστασιακῶν ἐπιτροπῶν.

4. Ἵδρυση ἐμπορικῶν ὀργανώσεων γιὰ ἰδιωτικὴ ὠφέλεια.

5. Εἴσπραξη πιὸ πολλοῦ ἐνοικίου ἀπ' ὅ,τι ἐπιτρέπεται.

Ἕνα ἄλλο σημεῖο τοῦ σοσιαλιστικοῦ περιεχομένου τοῦ σοβιετικοῦ νόμου, εἶναι ἡ σοβαρότητα ποὺ δίνεται στὰ ἐγκλήματα, ἐνάντια στὴ δημοσία (σοσιαλιστικὴ) περιουσία, ποὺ κατέχουν ἐξαιρετικὴ θέση στὸν ποινικὸ κώδικα, καὶ τιμωροῦνται σχετικῶς αὐστηρά. «Πρόσωπα ποὺ ἐπεμβαίνουν σὲ δημοσία σοσιαλιστικὴ περιουσία, εἶναι ἐχθροὶ τοῦ λαοῦ», λέγει τὸ σοβιετικὸ σύνταγμα.

Ἄλλοι νόμοι ποὺ ξεχωρίζουν στὴ Σοβιετικὴ Ἕνωση, εἶναι ἐκεῖνοι ποὺ ἀναφέρονται σὲ ὀπισθοδρομημένες περιοχές, τῶν ἀνατολικῶν μερῶν τῆς Ἕνωσης, καὶ ποὺ καθιστοῦν τιμωρητέο ἀδίκημα τὴν ἄσκηση ὡρισμένων φυλετικῶν ἐθίμων, (σὰν τὴν «ἐκδίκηση τοῦ αἵματος»), ποὺ στὴν τωρινὴ κοινωνία εἶναι ἀντικοινωνικὰ καὶ ἐπικίνδυνα.

Ἐπίσης ὑπάρχουν εἰδικοὶ αὐστηροὶ νόμοι ποὺ προστατεύουν ὡρισμένα τμήματα τοῦ λαοῦ, π.χ. ἐκεῖνοι ποὺ ἀπαγορεύουν τὸ ξυλοκόπημα καὶ τὸν κακομεταχειρισμὸ τῶν παιδιῶν, καὶ ἐκεῖνοι ποὺ προστατεύουν τὰ δικαιώματα τῶν γυναικῶν.

Οἱ εἰδικοὶ νόμοι ἐνάντια στὸ φυλετικὸ μῖσος, εἶναι ἐπίσης ἐξαιρετικῆς σπουδαιότητας.

Τὰ διάφορα «μέτρα κοινωνικῆς ἄμυνας» κυμαίνονται ἀνάμεσα στὴν ποινὴ τοῦ θανάτου, καὶ στὴ νουθεσία.

Αὐτὰ ἐπίσης περιλαμβάνουν:

1. Διακήρυξη πὼς ὁ κατηγορούμενος εἶναι ἐχθρὸς τοῦ λαοῦ, στέρηση τῶν δικαιωμάτων του σὰν πολίτη, καὶ ἐξορία:

2 Καταναγκαστικὴ ἐργασία, μὲ ἢ χωρὶς στέρηση τῆς ἐλευθερίας.

3. Κατατάσχεση περιουσίας.

4. Πρόστιμο.

5. Διάταγμα γιὰ ἀποζημίωση τῆς βλάβης ποὺ ἔγινε.

Ἐγκλήματα ἐνάντια στὸ κράτος, ἐξαιρετικὰ σοβαρῆς φύσης, ἠμποροῦν νὰ τιμωρηθοῦν μὲ θάνατο—ποὺ θεωρεῖται σὰν τὸ «ἀνώτατο μέτρο κοινωνικῆς ἄμυνας».

Παραδείγματα:

1. Ἔνοπλη ἐξέγερση γιὰ τὴν ἀνατροπὴ τοῦ κράτους.
2. Παροχὴ βοήθειας σὲ ἐξωτερικὴ ἐχθρικὴ χώρα.
3. Κατασκοπεία, σὲ ἐξαιρετικὰ σοβαρὲς περιπτώσεις.
4. Σαμποτὰζ τῶν κρατικῶν ἱδρυμάτων, σὲ σοβαρὲς περιπτώσεις.
5. Τρομοκρατικὲς πράξεις ἐνάντια στοὺς Σοβιετικοὺς Ἀρχηγούς.
6. Ἀντεπαναστατικὴ δράση καὶ προπαγάνδα, ποὺ ἐπιφέρουν σοβαρὸ κίνδυνο στὸ κράτος.
7. Λιποταξία ἀπ' τὶς ἔνοπλες δυνάμεις, σὲ ἐνεργὸ ὑπηρεσία.

Ἡ ποινὴ τοῦ θανάτου, οὔτε καὶ σ' αὐτὲς τὶς ὑποθέσεις δὲν ἐπιβάλλεται κατ' ἀνάγκη. Τὰ περιστατικὰ ἑκάστης ὑπόθεσης ἐξετάζουνται ἀπ' τὸ δικαστήριο ποὺ δικάζει τὴν ὑπόθεση, καὶ μικρότερες ποινὲς ἐπιβάλλονται ἄν τὸ δικαστήριο τὸ βρεῖ εὔλογο. Ἔτσι ἡ ποινὴ τοῦ θανάτου ἠμπορεῖ νἀντικατασταθεῖ μὲ τὴν ἐξορία, καὶ σὲ μερικὲς περιπτώσεις μὲ τὴ φυλάκιση.

Συνήθως ἐχτελεῖται μὲ τουφεκισμό. Οἱ ἐγκληματίες ὅμως ποὺ βρέθηκαν ἔνοχοι πολεμικῶν ἐγκλημάτων στὸ Κρασνοτάρ, (Ἰούλης τοῦ 1943), καὶ στὸ Χάρκοβο, (Δεκέμβρης τοῦ 1943), κατεδικάστηκαν σὲ θάνατο μὲ ἀγχόνη, καὶ ὁ ἀπαγχονισμὸς ἔγινε δημόσια μὲ πολεμικὸ διάταγμα.

[ἐξακολουθεῖ]

ΓΙΑ ΤΟ ΨΩΜΙ ΚΑΙ ΛΕΦΤΕΡΓΙΑ!

Καὶ πάλι νέος, σύντροφοι, ἀγώνας προσκαλεῖ μας,
γιὰ τὸ ψωμὶ καὶ Λεφτεργιά!
Πιστὴ πρὸς τὴν Ἰδέα μας, τὴν Κόκκινην Ἰδέαν,
ἄς σηκωστ' ἡ γροθιά,

νὰ σπάσει ξεροκέφαλα, νὰ σπάσει πι' ἁλυσίδες,
κ' ἡ μέρα εἶναι κοντά
ποὺ ἐδῶ στὴ Γή, τὴ Μάνα μας, ὅλα δικά μας θἆναι,
καὶ τὸ ψωμὶ κ' ἡ Λεφτεργιά!

ΓΙΩΡΓΗΣ ΧΕΙΜΑΡΙΔΗΣ

29. 2. 44

ΣΤΟ ΠΕΡΙΘΩΡΙΟ:

ΤΑΛΕΝΤΑ ΠΟΥ ΧΑΝΟΥΝΤΑΙ.

ΟΡΘΟΔΟΞΗΣ ΚΑΙ ΑΒΕΡΚΙΟΥ

Μιὰ ἀπ' τὶς μεγαλύτερες δυστυχίες μου—ἴσως ἡ μεγαλύτερη—γιὰ νὰ μὴν πῶ ἡ μόνη—εἶναι τ' ὅ,τι δὲν εἶμαι καὶ πεζογράφος, παρὰ ἕνας ἁπλός, ἕνας καλὸς ποιητής. Κι' ὁ ποιητής, ὅσο μεγάλος κι' ἂν εἶναι, δὲ μπορεῖ νὰ ἐκφραστεῖ ὅσο καὶ ὅπως λαχταρᾶ μέσα στ' ἀναγκαστικὰ τεχνικὰ ὅρια τοῦ στίχου, καὶ τοῦ πιὸ ἐλεύθερου καὶ τοῦ πιὸ μοντέρνου ἀκόμα. Κ' ἔχει τόσα πράματα νὰ πεῖ ὁ σύγχρονος ὁ ἀνήσυχος, ὁ τραγικὸς ἄνθρωπος!

Ἔτσι καὶ στὸ τωρινὸ θέμα μου γιὰ τὸν πανάξιο, τὸν παντοδύναμο λαὸ—τὸ πιὸ ἀγαπητό μου—δὲ θὰ μιλήσω παρὰ σὰν ποιητὴς—δηλ. μὲ τὴ ψυχὴ πρῶτ' ἀπ' ὅλα—κι' ὄχι μὲ τὴ ψυχρή, τὴν κοντόφθαλμη, τὴν ἀνατομικὴ «λογική»:

Τὸν «Ὀρθόδοξον Κωνσταντίνου» (ὅπως εἶναι γραμένος στὰ «ληξιαρχικὰ βιβλία»...) ἢ τὸν «Ὀρθοδοξῆ» ὅπως τὸ ξέρει ὅλο τὸ προλεταριᾶτο—ἢ τὸν «Ἀλήτη», ὅπως μοῦ ἀρέσει πολὺ νὰ τὸ φωνάζω—καὶ δὲν τὸ κρύβω ἀπὸ κανένα—οὔτε ἀπὸ τὸν ἴδιονε—τὸ γνωρίζω ἀπὸ μικρὸ παιδάκι, σ' ὅλη τὴν πολυκύμαντη βιοπάλη του,—ἀπό: ἀλήτη—καὶ τώρα λούστρο....

. . . .

Ἔ! λοιπόν, ἀνάμεσα σ' αὐτὸ τὸ βαρὺ—τὸν ἀνείπωτο—ψυχικὸ Γολγοθᾶ—παιδὶ πράμα...—νὰ βρίσκει καιρὸ νὰ καλλιεργεῖ—τί ἀγωνία!—καὶ τὶς κλίσεις του! Γιατὶ—ἀκούστε το καλὰ—τὸ βλαστάρι αὐτὸ τοῦ λαοῦ ἔχει τριπλὸ ταλέντο. Στὴ γλυπτική, στὴ ζωγραφική, καὶ στὴν ποίηση. Πάν' ἀπ' ὅλα βέβαια στὰ δυὸ πρῶτα—καὶ ξέχωρα στὴ γλυπτική

Δὲν πιστεύω νὰ ὑπάρχει προλετάριος—στὴν πρωτεύουσα τοὐλάχιστο—ποὺ νὰ μὴν εἶδε τὰ ἔξυπνα, τὰ γελοιογραφικά του, καὶ σοβαρὰ σκίτσα,—καὶ τὶς δημιουργικὲς μεγεθύνσεις—καὶ τὰ ἐκφραστικά, τὰ ὁλοζώντανα γλυπτικά του μικροσκαλίσματα. Ὅλοι τὰ ἐχτιμοῦνε καὶ τὰ παινεύουνε.—ἐχτὸς—βέβαια—ἀπὸ κάποιους...«Ἡγέτας», ποὺ ἐννοοῦν σώνει καὶ καλὰ νὰ τὸν πικραίνουν μὲ τὸ «πνεῦμα» τους—τὸ «μορφωμένον πνεῦμαν»...—καὶ νὰ τοῦ κόβουν ἄνθρωπος εἶναι...—τὰ φτερά του—κι' ἂς παίρνουν—ὑπονοεῖται—πάντα κατάστηθες σατυρικές, κομμουνιστικὲς ἀποκρίσεις—σωστὲς κονταριές...

. . . .

Ναί! τοῦ κόβουν τὰ φτερά! Γιατὶ ὁ ἄνθρωπος αὐτὸς κάνει τριπλὸ καταμέτωπο ἀγῶνα, -εἴπαμε: Μὲ τὴ φτώχεια, μὲ τὸ χτηνώδικο πολλὲς φορὲς ἀντικαλλιτεχνικὸ περιβάλλο, καὶ μὲ τὸν ὑποσυνείδητο παλιὸ ἀλήτικο ἑαφτό του.

Δυστυχῶς ἐχτὸς ἀπὸ μένα, καὶ τὸν καλὸ καὶ ἄξιο ἄνθρωπο καὶ ζωγράφο μας τὸν Τηλέμαχο Κάνθο, δὲν πιστεύω νὰ τόνε βοήθησε καὶ τρίτος τοὐλάχιστο ἄνθρωπος. Ποιὸς γνοιάζεται γιὰ «τέτοια πράματα—μικροπράματα — μασκαραλίκια» ὅπως τἀποκαλοῦν καὶ οἱ ταξικοί μας ἐχθροί;!...

Λοιπὸ ἂς κάνουν ταὐτιά τους τέσσερα οἱ...«ἰκελικοὶ» καὶ «κάθε πίστης καὶ φυλῆς» «ἀριστεροὶ» καὶ

«ὑπεραριστεροί». Ἐγκληματοῦν θανάσιμα ἂν ἀφίσουν αὐτὸ τὸ σύντροφο, αὐτὴ τὴ λαχτάρα τῆς μάζας τὴ φλογερὴ νὰ μαραθεῖ, νὰ ρέψει, νὰ ξεραθεῖ προτοῦ δώσει ἔστω κ' ἕνα ζουμερόν, ὁλόγλυκο καρπό, καὶ νομίζουν πῶς κομμουνισμὸς εἶναι μονάχα ὁ στυγνός, ταξικός, ἐπαγγελματικὸς—στομαχικὸς ἀγώνας — ἢ γιὰ τοὺς «φίλους· αὐτοὺς ἡ κατάληψη μιᾶς γραφειοκρατικῆς θεσούλας, ἡ ὑποβολὴ μιᾶς «διαμαρτυρίας» ἢ ἡ σύνταξη ἑνὸς «ὑπομνήματος».

Κ' ἐξηγούμαστε σταράτα. Μόλις τὸ ἐπιτρέψουν οἱ Ἑλλαδικὲς συνθῆκες—προπάντὸς οἱ συγκοινωνιακὲς—νὰ ξοδεφτοῦν μερικὲς λίρες ἀπὸ τὶς δεκατρεῖς, (ἀριθμὸς 13), χιλιάδες λίρες—γαῖμα τοῦ προλεταριάτου, (ποὺ σπαταλοῦνται, ἀνεμοσκορποῦνται - σὰν ἄχυρα — γιὰ τὴν ἐξάχρονη (ἀριθμὸς 6) καιροσκοπικὴ δράση τοῦ 'Α—κέλ), γιὰ νὰ πᾶν στὴν 'Αθήνα νὰ καλλιεργήσουν— πραχτικὰ ἔστω—τὸ ταλέντο του; αὐτός, κι' ὁ Κώστας ὁ 'Αβερκίου.

Μ' αὐτό, δὲ γνωριζόμαστε προσωπικά· μὰ εἶμαι βέβαιος καὶ γι' αὐτοῦ τὸ καλλιτεχνικὸ μέλλο, ξέροντας λίγη ἀπὸ τὴ δουλειά του, καὶ πιστεύοντας ὁλόκαρδα στὶς φωτεινὲς συστάσεις—παρατηρήσεις τοῦ διαλεχτοῦ μου φίλου ζωγράφου.

('Εδῶ ποὺ τὰ λέμε ἀπορῶ πῶς τοῦ ξέφυγαν τοῦ στοχαστικοῦ— καὶ παρατηρητικοῦ—Κώστα Προυσῆ).

. . . .

Ναί! ἐγκληματοῦν—αὐτοὶ καὶ ὁποιοιδήποτε — ἂν ἔχουν ἐτούτη τὴ σάπια ἰδέα—ἢ μᾶλλο κάνοντας πῶς δὲν καταλαβαίνουν

Πρωτεύει - ἀναμφίβολα πάν' ἀπ' ὅλα—ὁ πολιτικός, ὁ ταξικὸς—μὲ τὰ δόντια—ἀγώνας, μὰ παράλληλα πρέπει νὰ συμβαδίζει κι' ὁ καθαρὰ πνευματικός, καὶ καλλιτεχνικὸς ἀγώνας. Εἶν' ἀπαραίτητο, εἶνε ἱερὸ καθῆκο· γιατὶ—ἄς τὸ ξανακούσουν μὲ κάθε μόριο, μὲ κάθε ἄτομο, μὲ κάθε ἠλεχτρόνιο τῆς ὕπαρξης τους!—ἀπ ὅλες τὶς αἰώνιες —πολιτικὲς ἀκοίμητες τρικυμίες, ὅ τι ἀπομένει—στὰ στερνά,—εἶναι οἱ ἀμάραντοι, οἱ ἀθάνατοι καρποὶ τοῦ πνεύματος!

. . . .

Ναί, ἐγκληματοῦν! γιατὶ ὁ 'Ορθοδοξῆς κι' ὁ 'Αβερκίου μποροῦν νὰ τιμήσουν κι' αὐτοὶ τὸν τόπο μας—καὶ τὸν ἀγώνα μας!

ΓΙΩΡΓΗΣ ΧΕΙΜΑΡΙΔΗΣ

12.9.45.

ΓΥΡΩ ΑΠ' ΤΟ ΚΥΠΡΙΑΚΟ ΘΕΑΤΡΟ:

"Τ' ΑΡΡΑΒΩΝΙΑΣΜΑΤΑ"

Τ' «'Αρραβωνιάσματα», ἡ ἠθογραφία τοῦ Μπόγρη ποὺ ἀνέβασε ὁ «Προμηθέας», καὶ ποὺ ἔγινε τόσος θόρυβος γύρω ἀπὸ τὸ ἀνέβασμά της, δὲν εἶναι ἀπὸ τὰ πιὸ ἀντιπροσωπευτικὰ νεοελληνικὰ θεατρικὰ ἔργα, οὔτε κ' ἀπὸ τὰ πιὸ καλὰ τοῦ συγγραφέα τῆς «Καινούργιας Ζωῆς». Πρόκειται γιὰ ἕνα ξεπερασμένο πιὰ ἠθογραφικὸ ἔργο, ποὺ θὰ μποροῦσε νὰ παιχτεῖ ἂν ὁ «Προμηθέας» εἶχε μονάχα σκοπὸ νὰ γνωρίσει στὸ κοινό μας, σὲ εἰδικὴ σειρὰ παραστάσεων, τὰ Ἑλληνικὰ θεατρικὰ ἔργα μιᾶς ὡρισμένης περιόδου, ἀνεξάρτητα ἀπὸ

τὴ μεγάλη, μικρὴ ἢ ἀσήμαντη καλλιτεχνικὴ ἀξία τους.

Ἡ ὑπόθεση τοῦ ἔργου θὰ μποροῦσε νὰ συγκινήσει σήμερα ἕνα ἀκροατήριο ἀπὸ πολὺ ἁπλοϊκοὺς ἀνθρώπους: (ἕνας ψαρᾶς, ὁ Δημητρός, ἀγαπᾶ μιὰ κοπέλλα καί, σὰν ἀποφασίζει νὰ τὴν πάρει, μαθαίνει πὼς εἶναι ἀδελφή του ἀπὸ τὴν ἴδια μάνα κι' αὐτοχτονεῖ) καὶ τὸ ἔργο παρουσιάζει ἕνα βασικὸ συγγραφικὸ ἐλάττωμα; ἐνῶ στὸ τέλος τῆς δεύτερης πράξης φτάνουμε σ' ἕνα ὀξύτατο δραματικὸ σημεῖο, (ὁ Δημητρὸς τὰ πληροφορεῖται ὅλα), ὕστερα ἀπὸ τὸ ὁποῖο ἡ λύση ἔπρεπε νὰ ἔλθει ἀμέσως, ἀκολουθεῖ μιὰ τρίτη πράξη χωρὶς σχεδὸν ἐνδιαφέρον (ὁ θεατὴς δὲν περιμένει πιὰ νὰ πληροφορηθεῖ τίποτα), ποὺ καταλήγει στὴν αὐτοχτονία τοῦ Δημητροῦ, ποὺ εἶναι καὶ ἡ λύση τοῦ ἔργου.

Ὡστόσο, τὴν ἠθογραφία αὐτὴ τοῦ Μπόγρη θὰ μποροῦσε νὰ τὴν παρακολουθήσει κανεὶς χωρὶς νὰ δυσαρεστηθεῖ, ἂν παιζότανε σὲ μιὰ ζωντανὴ ἀτμόσφαιρα καὶ ἀπὸ ἠθοποιοὺς ποὺ μὲ τὸ παίξιμο τους δὲν θὰ τὸν ἀφήνανε νὰ προσέξει τὶς ἀδυναμίες τοῦ ἔργου. Δυστυχῶς, ὅμως, τίποτα δὲν ἔγινε γιὰ τὴ δημιουργια τῆς ἀναγκαίας ἀτμοσφαίρας. Λυποῦμαι πολὺ ποὺ ἡ γνώμη μου σχετικὰ μ' αὐτὸ θὰ πογοητεύσει πρῶτα τὸ λαμπρό μας καλλιτέχνη, σκηνογράφο τοῦ ἔργου, Τ. Κάνθο. Ὁ Κάνθος, ποὺ μᾶς εἶχε συνηθίσει σὲ τόσο αἰσθητικὲς σκηνογραφίες, αὐτὴ τὴ φορὰ δὲν κατάφερε νὰ δημιουργήσει τὴν ἀτμόσφαιρα ποὺ ἀπαιτοῦσε τὸ ἔργο. Μὲ τὸ μαῦρο ἐκεῖνο ριντὼ ποὺ τοποθέτησε στὸ βάθος τῆς σκηνῆς - ἕνα ριντὼ φορτωμένο σκόνη, τοὐλάχιστο τὸ βράδυ ποὺ ἤμουνα ἐγὼ στὸ θέατρο—καὶ τοὺς δυὸ τοίχους δεξιὰ καὶ ἀριστερά, ποὺ ὑπονοοῦσαν τὸ σπίτι τοῦ καπετὰν Λεμπέση, δὲ δινότανε οὔτε νύξη κἂν πὼς τὸ ἔργο παιζότανε σ' ἕνα νησιώτικο, ψαράδικο χωριό. Ἄκουσα πὼς ὁ τρόπος αὐτὸς σκηνογραφίας ἐπεβλήθηκε στὸν Κάνθο ἀπὸ τὸ νέο σκηνοθέτη τοῦ «Προμηθέα» Λεμό, ποὺ θέλησε νὰ χρησιμοποιήσει γιὰ τὴ σκηνογράφηση τοῦ ἔργου μέσα λιτά. Συμφωνῶ ἀπόλυτα πὼς καὶ μὲ λιτὰ μέσα μποροῦν νὰ πραγματοποιηθοῦν τὰ ἴδια ἀποτελέσματα, ποὺ φτάνει κανεὶς μὲ πολυτελῆ μέσα. Ἀλλὰ στὴν περίπτωση αὐτὴ κανένα καλλιτεχνικὸ ἀποτέλεσμα δὲν πραγματοποιήθηκε, γιατὶ ἁπλούστατα κανένα ἀπολύτως μέσο δὲ χρησιμοποιήθηκε. Ἐκεῖνο ποὺ ἐπικράτησε ἦταν ἡ προχειρότητα· καὶ τὸ ἀποτέλεσμα ὑπῆρξε ἡ ἀποτυχία. Ἐχτὸς ἀπ' αὐτό, τὸ ἴδιο καταθλιπτικὸ μαῦρο ριντὼ κυριάρχησε καὶ σ' ὁλάκερη τὴ δεύτερη πράξη, ποὺ ἔπρεπε νὰ παιχτεῖ στὸ ἐσωτερικὸ τοῦ σπιτιοῦ, καὶ μ' αὐτὸ τὸν τρόπο ἀλλοιώθηκε καὶ ὁ χαραχτήρας τοῦ ἔργου.

Δὲν ὑπάρχει, βέβαια, ἀμφιβολία—κι' αὐτὸ εἶναι στὸ ἐνεργητικὸ τοῦ Λεμοῦ—πὼς οἱ ἠθοποιοὶ αὐτὴ τὴ φορὰ παίξανε, ἢ προσπάθησαν νὰ παίξουνε, μὲ γοργόδα καὶ μπρίο, πράγμα ποὺ δὲ μᾶς συνήθισαν ὡς τὰ τώρα οἱ ἠθοποιοί μας. Ἀλλὰ τίποτα σχεδὸ πέρα ἀπ' αὐτό. Ὁ Λεμὸς στὸ ρόλο τοῦ καπετὰν Λεμπέση ἔπαιξε ἁπλῶς εὐσυνείδητα. Δὲν κατώρθωσε νὰ μεταδώσει κανένα σχεδὸ δημιουργικὸ παλμό, καμμιὰ συγκίνηση. Κάπου-κάπου μάλιστα ἦτανε ἐνοχλητικὰ μονότονος. Βέβαια, δὲν μπορεῖ νὰ κρίνει κανεὶς τὴν ἀξία τοῦ Λεμοῦ ὡς ἠθοποιοῦ ἀπὸ ἕνα μονάχα ρόλο, γιὰ τὸν ὁποῖο ἴσως νὰ μὴ ἔχει μερικὰ εἰδι-

κὰ προσόντα. Θὰ πρέπει, γι' αὐτό, νὰ τὸν δεῖ κανεὶς καὶ σὲ μερικὰ ἄλλα ἔργα, προτοῦ ἐκφέρει τελειωτικὴ γνώμη γιὰ τὶς ἱκανότητές του. Ὁ Παστελλίδης στὸ ρόλο τοῦ Δημητροῦ ἔπαιξε μὲ μπρίο καὶ δημιουργικὰ στὴν πρώτη καὶ τὴ δεύτερη πράξη, ἐνῶ στὴν τρίτη πράξη μοῦ φάνηκε μᾶλλον μελοδραματικός. Θύμιζε πολὺ τὸ ρόλο του στὸ «Γυιὸ τοῦ ἴσκιου». Ἴσως βέβαια, νὰ φταίει καὶ ὁ ρόλος, ποὺ στὴν τρίτη πράξη ἀδυνατίζει πολὺ καὶ καταντᾶ μελοδραματικός. Ὡστόσο, δὲν ὑπάρχει ἀμφιβολία πὼς ὁ Πασιελλίδης εἶναι ἕνας ἠθοποιὸς μὲ πολλὲς δυναμικότητες, καὶ μὲ τὴν ἐπιμέλειά του καὶ τὴν προσπάθεια ποὺ καταβάλλει δὲ μπορεῖ παρὰ νὰ φτάσει κάποτε ψηλά. Ξεχωρίζει ἀνάμεσα σ' ὅλους τοὺς ἠθοποιούς μας. Ἀπὸ τοὺς ἄλλους ἠθοποιούς, ἡ Μετζίτη ἤτανε ἁπλῶς εὐσυνείδητη. Ὁ Φινόπουλος παρουσίασε φανερὴ ἐξέλιξη, καὶ κάπου-κάπου ἦταν δημιουργικός. Ἡ Κυπρούλα Λεπτοῦ ἔχει ἀρκετὴ δροσιὰ καὶ χάρη, εἶναι ὅμως ἐκνευριστικὰ μονότονη. Ὁ Ἐλευθεριάδης ἔπαιξε μ' ἀσυνήθιστο μπρίο, εἶναι ὅμως ἀδικαιολόγητος νὰ παρουσιαθεῖ μὲ χιτλερικὸ μουστάκι, ἐνῶ ὑποδυότανε τὸ ρόλο ἑνὸς ἁπλοῦ ψαρᾶ τῆς Κούλουρης! Ὁ Ἀντωνιάδης, ἐνῶ διαθέτει ἀρκετὰ προσόντα, ἐννοεῖ νὰ τὸ ρίχνει διαρκῶς στὴ φάρσα. Οἱ μικροὶ ρόλοι ἦσαν ὅλοι κάτω ἀπὸ τὸ μέτριο. Ἰδιαίτερα ὁ ἠθοποιὸς ποὺ ὑποδυότανε τὸ γκαρσόνι τῆς ταβέρνας ἔπαιζε πολὺ γελοῖα.

Ἔχω καὶ μιὰ ἄλλη σοβαρὴ ἐπιφύλαξη: Τὸ πανηγύρι τῆς τρίτης πράξης, μὲ τὶς συνεχεῖς βάρβαρες σφυριές, δὲ μποροῦσε νὰ εἶναι πιὸ ἀντιαισθητικό. Ὁ Λεμός, εἶχε, φαίνεται, τὴν πρόθεση—καὶ σωστά, βέβαια, προκειμένου γιὰ ἕνα νατουραλιστικὸ ἔργο ποὺ εἶναι μιὰ ἠθογραφία—νὰ δώσει μιὰ ρεαλιστικὴ εἰκόνα τοῦ πανηγυριοῦ. Ἀλλὰ ρεαλισμὸς δὲ σημαίνει καὶ αἰσθητικὴ χυδαιότητα. Ὁ σκοπὸς τοῦ συγγραφέα εἶναι φανερός: Θέλησε νὰ ὑπογραμμίσει τὸ τραγικὸ στοιχεῖο ποὺ κυριαρχεῖ στὴν τρίτη πράξη, πλαισιώνοντάς το σ' ἕνα περιβάλλο χαρᾶς καὶ γλεντιοῦ. Δὲ μπορῶ ὅμως νὰ καταλάβω πὼς δὲν προδίνεται ὁ σκοπὸς αὐτὸς μὲ τὸ νὰ ἀκούει κανεὶς συνεχεῖς διαπεραστικὲς σφυριές, στὸ μέσο, πρὸ πάντων, τοῦ λαϊκοῦ τραγουδιοῦ ποὺ λένε οἱ ψαράδες. Δὲν ἐννοῶ, βέβαια, πὼς τὸ τραγοῦδι αὐτὸ ἔπρεπε νὰ ἐχτελεσθεῖ μὲ αὐστηρὰ πειθαρχημένη ὀρχήστρα καὶ χορωδία, πρᾶγμα ποὺ δὲν ταιριάζει, ἀσφαλῶς, σὲ μιὰ ρεαλιστικὴ ἑρμηνεία. Μποροῦσαν ὅμως νὰ λείπουν οἱ ἀντιαισθητικὲς ἐκνευριστικὲς σφυριές, ποὺ πρόδιναν τὴν πρόθεση τοῦ συγγραφέα.

Ἀπὸ τὸν «Προμηθέα», πού, ὅπως ἔχει διακηρύξει ἐπανειλημμένα, δὲν ἐπιδιώκει ἐμπορικὰ κέρδη, ἀλλὰ μονάχα τὴν αἰσθητικὴ ἐξύψωση τοῦ κοινοῦ, θὰ περιμένουμε πιὸ ἀξιόλογες παραστάσεις —καὶ ἀπὸ τὴν ἄποψη τοῦ ρεπερτορίου καὶ ἀπὸ τὴν ἄποψη τῆς ἑρμηνείας. Ἐπίσης, οἱ διαφημίσεις τῶν ἔργων του θὰ μποροῦσαν νὰ εἶναι πιὸ σοβαρές, ἔτσι ποὺ νὰ μὴ ὑπάρχει κίνδυνος νὰ παρεξηγοῦνται ὅτι ζητοῦν νὰ παραπλανήσουν τὸ κοινό.

E.—

ΤΟ ΒΙΒΛΙΟ:

Β. Α. ΚΑΡΠΙΝΣΚΙ:

"ΤΙ ΕΙΝΑΙ ΓΕΩΡΓΙΚΕΣ ΚΟΛΛΕΧΤΙΒΕΣ"

Τὸ βιβλίο αὐτὸ τοῦ Καρπίνσκι εἶναι ἕνα πολὺ ἐνδιαφέρο βιβλίο, ποὺ καταπιάνεται μὲ τὴν κολλεχτιβοποίηση τῆς ἀγροτικῆς οἰκονομίας στὴ Σοβιετικὴ Ρωσσία, μὲ βάση τὴ σοσιαλιστικὴ οἰκονομία. Στὸ βιβλίο αὐτὸ ὁ ἀναγνώστης μπορεῖ νἀντιληφθεῖ καθαρὰ τὴν τεράστια διαφορὰ ποὺ ἐπικρατεῖ στὴ γεωργικὴ παραγωγὴ σ' ἕνα σοσιαλιστικὸ καθεστώς, ὅπου ὁ ἀγρότης εἶναι κύριος τῶν μέσων τῆς παραγωγῆς, καὶ τοῦ οἰκονομικὰ κατεστραμμένου ἀγρότη τῆς ἀστικῆς κοινωνίας, πoὖναι αἰώνιος σκλάβος τοῦ τοκογλύφου, τοῦ ἐμπόρου καὶ τῶν ἄλλων παρασιτικῶν ἐμπορομεσιτῶν. Τὸ βιβλίο αὐτό, ἀνεξάρτητα τοῦ ἂν ἔχει μερικὲς ἱστορικὲς πολιτικὲς ἀνακρίβειες, μᾶς λέει μιὰ μεγάλη ἀλήθεια, καὶ τὴν τονίζουμε γιὰ νὰ τὴν ἔχουν ὑπ' ὄψη τους οἱ ὀπαδοὶ τῆς θεωρίας τοῦ... «ἀστικοδημοκρατικοῦ μετασχηματισμοῦ»: Στὴ Ρωσσία ἡ κολλεχτιβοποίηση τῆς χώρας δὲν ἄρχισε ὕστερα ἀπὸ μιὰ μικρὴ ἢ μεγάλη περίοδο..«ἀστικοδημοκρατικοῦ μετασχηματισμοῦ», μὰ ξεκίνησε παράλληλα μὲ τὴ βιομηχανοποίηση τῆς χώρας. Γιατὶ κολλεχτίβα σημαίνει ὕπαρξη βαρειᾶς βιομηχανίας. Καὶ «ἀστικοδημοκρατικὸς μετασχηματισμὸς» καὶ κολλεχτίβα πραγματοποιοῦνται, μονάχα κάτω ἀπ' τὴ διχτατορία τοῦ προλεταριάτου.

Τὸ βιβλίο εἶναι κακοτυπωμένο, (ἴσως γι' αὐτὸ νὰ φταίει ὁ ἐκδοτικὸς ὀργασμός, κ' ἡ ἀνεπάρκεια τυπογραφείων νἀνταποκριθοῦν σ' αὐτὸ) καὶ μὲ πολλὰ λάθια: γλωσσικά, μεταφραστικὰ κλπ. Μὰ ὡς ἕνα σημεῖο τὰ συχωροῦμε γιατὶ ἡ μετάφραση κ' ἡ ἐκδοτικὴ ἐπιμέλεια γίνηκαν ἀπὸ τὸν ἐφημεριδοπώλη Δύστηνο. Ὁ Δύστηνος ὑπερεχτίμησε τὸν ἑαυτό του, θέλησε νὰ τὸν ὑπερβάλει κι' ἀπότυχε. Γι' αὐτὸ τοῦ συστήνουμε νὰ καταπιάνεται μὲ εὐκολώτερες δουλειές, ποὺ εἶναι μέσα στὰ πλαίσια τῶν δυναμικοτήτων του. Κι' ἀπὸ τὶς εὐκολώτερες προσπάθειες, μιὰ μέρα ἀσφαλῶς θὰ φτάξει στὶς δυσκολώτερες.

Παρ' ὅλα αὐτὰ τὰ μειονεχτήματα τὸ βιβλίο πρέπει νὰ διαβαστεῖ πλατιὰ ἀπὸ τὸν ἐργατοαγροτικό μας κόσμο, γιατὶ εἶναι ἕνα βιβλίο μὲ μεγάλη μορφωτικὴ ἀξία.

Πρέπει ὅμως νὰ προσφέρεται σὲ τιμή, ποὺ νἆναι πιὸ προσιτὴ καὶ στὸ βαλάντιο τοῦ πιὸ φτωχοῦ ἐργαζόμενου.

—Τ—

Τιμή: ΤΟ ΤΕΥΧΟΣ 4 1/2 ΓΡ.
Η ΧΡΟΝΙΑ 6 ΣΕΛ.

Γ. ΧΕΙΜΑΡΙΔΗΣ
ΕΚΔΟΤΗΣ: Ὁδὸς Ἁγ. Ἀντωνίου Ἀρ. 1
ΛΕΥΚΩΣΙΑ

ΤΥΠΟΓΡΑΦΕΙΟΝ
Α. Α. ΓΡΥΣΠΗ